

число 1
березень 2015

ТЕКСТ OVER

Текст Over

ЗМІСТ:

Поезія

Кіпа - 4

Артем Бебик - 9

Марко Вешович - 28

Любов Ільницька - 30

Мартін Кірхгоф - 34

Мирослав Мамчак - 50

Олег Олійників - 59

Мілорад Попович - 61

Олена Швець-Васіна - 67

Проза

Фредрік Браун. Відповідь - 75

Данієла Вучевич. Шістдесят дев'ять - 77

Теодора Гаврилович. Легенда про Воїна - 79

Анна Ґрас - 82

Наталія Дев'ятко. Тисячолітнє прокляття - 94

Еліна Заржицька. Легенда про трьох братів - 101

Корина Пезель - 106

Світлана Талан. Новий міст - 111

Тетяна Череп-Пероганич. Апельсин - 118

Гість

Юрій Винничук:

«Не засмучуватись передчасно і вірити у власні сили» - 124

Літературознавство

Василь Вельможко. Тарас Шевченко на Дніпрових порогах - 128

Критика

Хорватський технотрилер про те, як подолати систему - 139

Філософія підзорної труби та тромбона від Еліни Заржицької - 143

Як уникнути особистісної клітки та побудувати кращий світ - 148

ПОЕЗІЯ

KINA

У чашці холодний чай,
У грудях холодне серце;
Як прийдеш, то вибачай,
Тут зимно й тобі не місце.

Тут вітер, червоні квіти,
Тут падає темне світло;
Тут тиша й зелений чай,
Як прийдеш...

2007 р.

Як було до, вже так не буде.
Назад повернення нема.
Мою любов не зупинити,
Коли вона вже йде сама.
Її уже не повернути,
Не вбити, не перемогти.
Тепер вже їй не перешкода –
Вогонь чи зламані мости.
В атаку йде моя любов,
Іде віч-на-віч, просто так,
Бо в ній тече блакитна кров,
Як було до, то вже не так.

2010 р.

ПТАШИНА ЗАЛИВАЛАСЬ ЗА ВІКНОМ

А за вікном цвірінькав горобець,
Так радісно і так несамовито,
Що від думок своїх відволіклась,
І подивилась в чисте небо, в літо.
І стало тепло так, і затишно мені,
Що розчинилась враз душа в повітрі.
А ті думки, розсипались в росі,
Якою пахне щедре, тепле літо.

2010 р.

МІШЕЛЬ

Моя малесенька,
Мішель.
Ти ще жива.
Ти не померла.
Коли вмирало
Сонце на землі,
Тебе хтось
Врятував...
Відкрив хтось
Двері.
Впустив
Всередину,
Притулок дав.
Коли пішла
Твоя надія,

І віра зрадила,
І кинула любов,
Там десь в душі,
Сховалась мрія,
Що вижила
І проростає знов.
І знов,
Дає надію,
Віру і любов.
А в синім небі
Воскресає,
Те, що ніколи
Не згасає.
Моя любов...

2013 р.

АРТЕМ
БЕБИК

* * *

Квадратом чорним затулило твоє небо
Ані усмішки, ні хустини
І серце в'яне мов тролейбус
Знеструмлений, рогами вниз

Ті роги мов ті вуса шершню
Шукають хисткої надії
І захитались безперервно
Зобачивши нектари брів

Я проб'юся до них щоби зїсти
І насититись суперсиметрією
Буде нудити сильно – я вистою
Попри їхній звивини хмелисті

Віги́лія мі́гренню рветься в мозку
І мжичка затопила ясновидню
Коли я зможу вбити почет
Своєї ненатленної надії?

Я знаю що бажання то страждання
Я знаю що наш світ не в рамках мрії
Але не можу тебе не любити
Бо в серці щем – то вдиху сверб косатки

Час розвіятись
Антибуднями містом
Рівні вулочки задриджать од закрутів
Що їх маємо їм заспівати
На морозі – щоб горло боліло
Застудившись гартом отрути

Коли-не-коли заб'ється плин часу хвилями
Годинами рівними згриженими об гидь
Яку саме? Що вони заважають хапати мить
І дмухати її димом мов хвостами фазанів

Остогидлості стан розірве завади
Бо нівроку може той зруйнувати
Хто подібний до тих хто те звів

Як в'юнок що веде до ручки
Незручність падає додолу
Зітхає хмарами нависло
Покривши низ баского голосу

Красніє оболоко лжою
Смутніє прав чолом сумирним
кого ти переконуєш у тому
що ти – не стійка особистість

Тіні міняться на щерблених сторінках книжки
Що вони світяться мов панича манишка
І попри сіризу бездушного е-бука
І аромат пластмаси, а не бука
Од кіля голови проймає гіґаватний струм
Вінком правички сходячи у трюм

По всюдах лунає зим меса ді воче
Пахтить на проспекті схить меси дівочої
Задумна сльота обертаєсь весною
Красною вдрузки як фарбуються хною

Ця юнка руда викликає на герць
Овва, покажи-но розпатланя грець
У танці весна – то чернець Шаоліню
Лиш перед граційністю вкляк на коліна

О, весно, за що стільки щастя поразки
Проталина серцю розбурхає празник
Ми будемо пити холодний глінтвейн
Та це не pomoже спинити рік вен

На завидках зим лунь стеряється стійкості
Втече світ за очі, де олені в стійлах

Твої губи наче вимазана вишнею абрикоса
Стигла мовби кросна з полотном недовитканим
Згублять волосся покоси згадку про фрукти
Я вдихатиму жито, його навхильці з кадубу жлуктиму
і далі плестиму мару бездонную. про твої русії коси

Діва прекрасна, що пахла трояндами
Розкошів сексу з поетом зажила
Сталось неждане, негадане – в камінь
Юнка катарсисом вмить сторопіла

Ладен поет хоч свій дар одійняти
Й кинути геть – аби серце забилося
Себе картає, свій стрімкості лет
Лиш би дізнатися ліку билину

З його ридань народилась ріка
Вона знеможеним сіль утирає
Щоби ятрилися струпини ран
Щоб пам'ятали як пахне троянда

Жадаю злизати всі твої веснянки
Втонути у ямочки щік
Як то бриють ластівки по весні
у нетрі печерних домів

Домів повернувсь я
Лиш тебе зобачив
Принаду ловця на живця
Скажи ми що буде
Не хочу не чую
я – вуха живого мерця

Та ніс мій – не мертвий
Він пахощі будить
Що будуть не тим чим був я

Лиш тебе забуду
Забудусь у смерті
Бо в ній всі одміни – життя

Зализана ожеледиця в присмерку
Наче гавкіт собаки на лижах
Що скупалася в сонній джакузі
І маслак захищає від духів

Зими. Мрякою кряче гудіння
Ліхтарного божевілля звільна
Вічка вікон з будинків
Кліпають синім. Зморились.

Видно з-за шиби ті шибениці
На них висять у мильницях милиці
Бодай поночі ми не калічені
Упиваємось цівками сніжними

Якби твій зубик не визирав з-поміж вуст
Коли ти розслабляєш усмішку
То як би я дізнався що він є по суті
Гармидери жлуктять билини у полі
Гармидери вітру та вольної волі
Так емаль твоя всотує те, що не продано
Вона вірна завітам орлиної оди
І дияволи-кар'єси її не схоплять
Хіба брижами ласощів сколихнуть білі води
Але плесо залізно застигне у вроді
Що багатству позаздрить й ошуканець Мавроді
Обмани мене лагідно холодом крици
Я нап'юся коноплів з твоєї криниці

Пряний запах коханої
Вабить хтивою таїною
Що не купиш за гроші
Треба вкрасти охайно

Напрочуд руку згубити
Земства одбути загальні
Туземствам геть покоритись
Аби лиш дрібку кориці

Привезти до солі
Моєї поезії де
Розігналися бджоли
Ост-Індійською геодезією

Це як чоловік помирає
Коли сангвіс перетравлює м'ясо
Це як пустиня
Що вона шириться лісом дрімучим
Це як ядро сонця розвиднює
З-поміж затьми
 свою ж могутністю

Це є кичера
До плішини добудеться кожен

Ти – Слово, й Слово те Бог
Я вже побіг у поблизький ларьок
Космічний
Де на вітрині
 упереміж з пивом
 розсипані
Зорі вітром
 зусібіч...
Навікача од хави
 Калі-продавщиці
А головне – чим ближче ти
 тимдуж костричитьс
 мандрівця шевелюра
 штилем ізгори
По зустрічі
Наші Слова такі ж гучні
Мовби Вермеера листи
 і лютні
 покоївок

Жовтизна ліхтарів
Насичує вулицю чаром
А дерева – німі й боязкі
Та шляхетні в мундирі туману

Північ з'їсть пляму світла умить
Зор нема – я у місті
Вже нічого мені не горить
І не видно тіней падолисту

Тільки легіт гойдає пітьму
Перелесник сріблястого краю
Поцілує цнотливу листву
Мить – і лоскотом шелех співає

Для мене вона – камінь
Наріжний для сапання
Фертильності хижої ласки
Для неї я теплий
Той зайчик що він
плигає стінами в темнім
Захламленім сараї
Жодні лови не знали ще
Стільки надгробних плит
Шоколади

Я закоханий у кожну твою помилку
Що звисає з минулого гострими сталактитами
Що творить кожну твою зморшкувату брижу
Прекрасну як тріщинки на шорстких виробах цвергів
Я зміг би зламати їх всі та шпурнути геть
Я міг би затопити їх морем пристрасті
Але нащо? Давай просто наробим дітей
на наших з тобою помилках

МАРКО
ВЕШОВИЧ

Коли сербський снайпер застрелив дитину моєї приятельки, яку тримала на руках – вона перестала вірити в бога. «Немає тебе, боже», – сказала, востаннє перехрестилася і, – крапка. «Бог, який дозволяє, щоб дітей на руках у матерів вбивали просто так, ні за що, лише задля розваги – такого бога мені не треба. Інші ж – хай як хочуть.

Раніше, до війни, думала, що небеса впадуть на мене, якщо перестану у бога вірити. А бач, нічого не сталося. І черепиця не потріскала на даху мого будинку, і я сама – й далі я. Сараєво і далі Сараєво, небо й далі небо. І там воно і є, де й було. Просто бога немає. Може, його немає лише для мене. Інші ж – хай як хочуть.

Усе йде в житті як і раніше.

Мені навіть здається, що так легше – без бога. Боїмося того, чого не вміємо пояснити. Знаєш, легше йти, не маючи нічого в руках, ніж коли тягнеш за собою кривду». «Так, справді», – відповів я. «Без бога, звісно, легше йти цим скелястим життям. От тільки постійно відчувається, що в руках порожньо».

Порожньо, й тому важко.

З боснійської переклав Володимир Криницький

ЛЮБОВ
ІЛЬНИЦЬКА

* * *

Кудлатий ранок,
Сонце відпочило.
Погоди
Рівний клопіт
Розставляє в унісон
З пейзажним
Куполом-оркестром
Далеке світло –
Блискуче
Осені тепло.

15.09.2014

* * *

Різноманіття рис життя...
Здалека виглядають пасажери
Розв'язку прибуття:
– Війни слова?
Щасливий у безодні гнів буття
В простому спокої зростає
Великий гуманізм –
Хвилини миру.

11.01.2015

* * *

Війни слова –
Покинути ділянки,
Розпечена земля...
Труни привезеної
Безмежний апокаліпсис
Окупованої кари –
Вогні слова.
Війни слова –
Юнацька мудрість
З добром
На захисті добра...
Могили завітчані
У сподіваннях –
Йти до кінця!

2015 р.

MARTIN
KIRCHGOF

ГАЛЕРЕЯ В ХМАРАХ

Те що я знаю
хто я такий
і цього не знаю
є відповіддю
на всі питання
з яких створено
каміння
землю
пісок та бетон
для майбутніх будинків
точки у мороці
в якому я йду

Я знаю Мікеланджело
броджу галереями
так близько до мене Бетховен
звуки рояля і скрипки
Моцарт, Гайдн, Бах
з музикою, образом і звуком
добре відомі у слові
Майлс Девіс і швабське пиво

Життєписи штабелями
укладені в голові
ти знаєш хто я такий
знаєш мою біографію
із документів та актів
чи буря, чи дзвін?

Себе я не знаю

Галерея в хмарах
Образи ймовірності

Кажуть:

Ластівки летять
в Атени
хитаєш головою
мовчки
набачився достатньо
людей у масках,
мода на обличчі
з якогось простору
якогось часу

Ластівки летять
в Атени –
мовчить твій розум
вирує маскарад,
логічно пристосований
до простору
без повітря й ластівок
у пісочному годиннику
що врешті розіб'ється

Твоя душа летить
до Тебе

ВІДЧУЖЕННЯ

Коли твої мрії коротшають,
розбивається те що любиш
подібно до дзеркала,
коли дзенькають дрізки у танці

тепер ти відчуваєш подих смерті
передчуття що час короткий

Коли твої дні коротшають,
арфа душі деренчить
подібно до мрій замерзлих,
коли струни дзинчать розірвані

тягар так непосильно тисне
ти став собі чужим

Усе спаковуй, що тобі потрібне
Хапай і йди
Зривайся з місця і рушай
Подалі звідси, мрії всі пусті

Коли позникали мрії,
нове починає зростати
подібно до подиху,
коли танцює те чого немає

Уже твої мрії довші
Можливо, ти до себе ближче

ВОКЗАЛ ПОВІТРОГОЛІКІВ

Напівсліпі під мостом
територія колій, рейки, трава
міські електрички вперто повзуть
людина, жебрак, безробітний

гуркоче поїзд, гуркоче час, гуркоче повітря
люди заходять у минуле порожнечі
іде те що приходить, усі знають те чого ніхто не знає
гуркоче життя, гуркоче мрія, гуркоче буття

Напіввидющі під мостом
руїни, ділянки, щебінь
постаті спотикаються навкіл і вірять
пісні, ранкова зоря, надія

минає те що є, минає те що вірить, минає те що минуло
приходять мертві в майбутнє сьогодні
приходить те що йде, усі знають те чого ніхто не каже
минає смерть, минає ніщо, минає те що здається

Диваки на вокзалі повітроголіків

МАНДРИ

Міста і краєвиди
гори біля моря –
між автобусом і автострадою.
Прикордонні знаки, абстрактні лінії,
чужі будинки й мови.

Далеко мандрували, багато за що брались,
щасливі час від часу
на барвистому березі моря, у горах
угорі і самі, унизу в натовпі.
Вітер жбурляв сіль у повітря

Там був я теж, тоді,
до путчу, а потім знову,
недавно було тут повстання,
і вибори знову на тому боці.
Знову і знову я повертався

Цю землю знаю досконало,
зоряний атлас із затемненням сонця,
так, скрізь я вже був,
там і тут Чорна Діра
мого чужого світу душі

Інколи спроба –
експедиція до ядра мого світу,
якого не знаходжу,
мандрую надалі землю в своїх почуттях
далеко повз чорну діру душі

Годинник у приміщенні,
часу
так багато ще
переді мною.

Годинник у приміщенні,
часу
так багато ще
переді мною.

Годинник у приміщенні,
часу
ще половина
переді мною.

Годинник у приміщенні,
часу
ще достатньо
переді мною.

Годинник у приміщенні,
час
уже сплив
за мною.

Приміщення було великим
Часу було багато
Годинник був безжальним
у своїй ході.

Час у приміщенні,
без годинника,
поза часом, поза простором,
вільний.

3.00, АВТОСТРАДА ПІД ЛІОНОМ

Автобус пронизаний місячним світлом
на автостраді
Окраєць місяця блищить звиваючись
на чорній Роні
і розтікається крапельками світла

Діаманти чи зорі
купаються в нічній ріці
Гірські тіні збільшуються,
відкривають вузьку ущелину
на вічнозелений південь

Слідую за рікою
до далекого моря

СЕРЕДЗЕМНЕ МОРЕ

Рибальські човни погойдуються
на задньому тлі

Мозолястими руками
латають рибалки
багатометрові неводи
збоку від берега

Професійно зняті на плівки,
незрозумілі як експонати
спраглим до сонця фототуристам
підхожі для альбомів та відомі у фольклорі

БАНГОФШТРАССЕ, ЦЮРИХ. НА КРАЮ

Бездомний на кам'яній лаві
навпроти Бор-о-Лак
місце антиподів
Озеро хвилі жене
до далекої батьківщини
впадає Бангофштрассе
у біржові хвилі
установлює знаки, звукові сигнали
де нічого немає і не залишиться
теліпаються бідні трамваєм
що далі гримотить
до чужої батьківщини,
кам'яна споруда - лава біля чистого озера
перед грошовою спорудою - банком
занурюють лебеді голови
у холодну воду
падає біржовий курс
падає жебрак із сокирою
у воду падають мрії
на кам'яній лаві
падає холодний вітер
на скелет
ніхто не надасть кредиту
на лаві і в банку

ЦЮРИХ. ТИША НА ЗІЛІ

Біла хмара над Цюрихом
у синьому небі
трамвай уперед просувається
зникає синьо-біло
Закохана пара на Зілі
Вслухається в музику хвиль
малює своє майбутнє
за озером
мандрують гори ввись до неба
Зіль бурмоче
звідси, віднині
зникає, минає
приходить і є
Біла хмара на небі
Закохана пара на Зілі
Майбутнє сьогодні
Час штовхає трамвай
дарує закохана пара
сьогодення коханню

ШПІГЕЛЬГАССЕ, ЦЮРИХ*

Жодного сліду дзеркал –
темний провулок, вузький
що переходить у площу

У джерельній воді відбиваються хмари –
розпливчаті будинки, кам'яні
на бруківці Гете слід

Ленін уже звідси вибрався –
поруч Бюхнер, мертвий,
на Дада свистить вітер

Слід від чайок –
білий кавалок, твердий,
із часом він зникне

Кінець від початку –
темне передчуття, ніщо,
веде в місто на озері

*Шпігельгассе (у перекладі з німецької «Дзеркальний провулок») – провулок у Цюриху (прим. перекладача)

УРИВОК ПЛІВКИ

Людина
на місці
збережена на плівці

Дозріла для спогадів

Світлина
в альбомі
що скинутий в шафу

Дозріла для блошиного ринку

Людина
на блошиному ринку
що потрапила в альбом

Дозріла для історії

Людина
на світлині
у запиленій квартирі

Скинута і забута

НОВИЙ ПАЛАЦ БІЛЯ ПАРКУ САНСУСІ

Голови янголів неймовірно великі;
червоний камінь, просочений кров'ю
мур у стилі прусського бароко –
люди стоять смиренно
і дивляться ввись на могутність

Орел золотий летить у Берлін

З німецької переклав Петро Паливода

МИРОСЛАВ
МАМЧАК

ВІЗИТ У ГІБРАЛТАР

Ми йшли в похід...
На пристані нас проводжали
Жінки, дівчата цілували,
в поході щастя
Всім бажали.
І обіцяли нас чекати
І сім'ї в злагоді тримати...
Прийшли, вернулися, на якір стали,
Корму до пристані пришвартували
Канатами товстими.
«Добро на схід» дав командир –
Морський народ у місто повалив.
На пристані оркестру труби марші грали,
Вже сім'ї декого чекали,
Начальства теж було чимало,
А хтось і так собі прийшов – матросів привітати
Та споглядати хвилями обдертий
Наш корабельний борт.
А ті, що йти куди не мали,
Чи так до вечора години коротали,
На бак зійшлись, на хвилеріз,
Де завжди кожний щось нове про флот,
Бувальщину морську яку сюди приніс.
Любив це місце й командир
З матросами в хвилину вільну погугарить
Та більше слухав все,
В розмови часто не встрявав
Лиш люльку весело смоктав.
На цей раз Вася-боцман пригадав

Як корабель зайшов з візитом в Гібралтар.
Похід був й справді історичний,
А для держави – то й величний,
Бо Україну й флот в поході океаном, брате,
До слова – це тобі не веслами у бухті загірбати, –
Навоколишньому світу треба було вперше представляти.
Не буду мовить як в похід ладнались,
Як з шефами по областях братались.
Все вчасно вспіли. І корабель проводив урочисто
В похід главком Безкоровайний особисто.
Потиснув руку кожному
Й між іншим видав нам презент,
Що за походом слідкуватиме сам Президент!
Ми що? До всього звичні,
До Президента ми привичні.
Не раз на палубі він в нас бував.
Бувало, часто в чарку разом з ветеранами в нас заглядав,
І навіть рішення про флоту День на кораблі у нас приймав.
А йти у США, в Норфолк, належало з візитом
Тож Гібралтар був для нас таким собі транзитом.
В поході, десь як Кріт пройшли,
В команді нашій суперечку затягли:
Чи будем в НАТО ми вступати
Та як нас мають там приймати.
І що, коли в Норфолк прийдем,
Тамтешнім морякам ми мовить маєм,
Як ясності з альянсом повної не знаєм?
Тут Костя, мічман, наш телеграфіст,
Слушну пропозицію всім вніс.
Поки уряд наш, міністри, партії
І депутати вестимуть дебати

Ми в Гібралтарі всі, лишень на якір станем, відповідально
В НАТО вступимо собі індивідуально.
Погодилися всі.
В Гібралтар зайшли лиш сонце встало.
Пришвартувалися, скажу вам, досить вдало.
По борту справа був у нас фрегат американський
По лівому – корвет іспанський.
За ним якась стояла італійська калоша
Закривши повністю француза. Ось, як-твіндек!
А крайнім в тім ряду стояв десантник-грек.
Зустріли нас в порту по-європейськи прямо.
Гримів оркестр, в повітрі щось кружляло.
Зійшли на пристань, в каре із натівцями разом стали.
Трибуна, ясна річ. «Здоровенькі були» з неї нам сказали.
Діаспора, радіючи, довго тризуб на кормі в нас розглядала.
З днем Незалежності нас привітала,
Вручили сувеніри і подарки
Й заправити фрегат пообіцяли –
В них, бачте, повним-повно солярки.
Так ось. Після урочистої частини
У нас зосталося ще доброї пів днини.
Ми причепурились, почистили тужурки
І нас у місто повезли для ознайомчої прогулки.
Власне, містечко-то не дуже нам і звичне –
На горбах розкинулось, по наших мірках – невеличке.
Та приглянулося. І там установили з НАТО ми
Потрібний нам контакт.
Ідем ми, значить, авеню. Архітектуру розглядаєм,
Дівчат тамтешніх, як морякам належить, споглядаєм.
Кафе «Альянс» замітили на розі
А там уже матроси натовські стояли на порозі.

Нас запросили: «Пліз камін, месьє з Юкрейн».
Ми не відмовили, зайшли на їх гостину
Й там конференцію альянсу нашого створили за годину.
Познайомилися з ними, розпізнались
За флотським протоколом й не гаючи хвилину,
В кафе розсілись згідно чину.
Були там П'єр, француз-сержант, три іспанці,
Два італійських лейтенанти, турецький комендор,
Болгарин, грек, поляк, ще три британці,
А решту нашого альянсу склали американці.
Ми, звісно, не з голими руками були,
Дещо з собою мали, не забули,
Що презентуєм Україну милу
А це не зробиш просто за годину.
Тож виставили «Гетьмана» ми величезну пляшку,
«Старотернопільську», на стіл поставили «Мягков»,
«Українську з перцем», шмат сала з часником
Та ще «Коктебелем» наповнену козацьку шашку.
Першим, як господар, слово взяв іспанець Педро.
Сказав, що на Піренеях їх до океану вже приперло:
Наш курс морський якийсь неясний
І не по-флотськи кривулястий.
Що Україну нашу, чи по їхньому Юкрейн,
Давно з альянсу пильно розглядають
І всі вони надію певную на нас давно вже мають.
Ну, випили по першій віскі їх, звичайно,
Затим взялися за «Мягкова» градуси рівняти
І курс наш замість мапи на столі міняти.
Все гарно йшло, як українська з салом.
За кожним градусом штормить нас трошки починало.
Як «Гетьмана» осилили – у НАТО нас прийняли

За що ми шаблю із «Коктебелем» союзникам подарували.
Ось так, за північ, дійшли усі ми згоди.
Штормило трохи нас, але не було непогоди.
Тож греки і французи всім запропонували,
Щоб ми парадом Гібралтаром промарширували.
Звісно, погодилися всі. В кільватер стали
І як хто зміг, з натхненням заспівали
Про наш альянс – ми флотську дружбу прославляли!
Ми гордо крокували!
Народ аж вікна відкривав. А ми співали,
Щоб нас шаблі не брали й головоньки наші кулі оминали...
А вранці... ми проснулися чогось не в корабельній каюті,
Похоже на казарму невелику щось було,
Ліжка у ряд стояли. Ну, брате, ніколи цього не забути!
Проснувся П'єр-француз і,
Мружачись, як від зубного болю,
Нам роз'яснив, що суду військового
Нам вже точно не минути.
Зайшов сержант, місцевий поліцейський, усміхнувся.
Приніс кваску – хай сам він ним би похмельнувся!
І весело нам повідомив, що по обіді (о, час наш карний!)
Усіх нас викличуть на суд дисциплінарний.
Про це на кораблі вже звістку дали
Та як ми містом серед ночі крокували
Про наш альянс – все чисто командирам розказали.
Настав час суду. Ми чинно всі на лави посідали
Три судді в чорних мантиях звинувачення нам зачитали.
Виходило, коли ми в пізній час на вулиці співали
Тим спокій мирних мешканців у місті нарушали.
Щоб більше в нас не виникло бажання всіх будити
То мусим за порушення громадського порядку

Штраф у фунтах чималенький заплатити.
Для свого захисту (а грошей ми уже не мали)
Ми слово взяли і суду відверто розказали:
На вулиці не просто так співали.
В альянс, мовляв, за нашим звичаєм
Ми всі вступали. Однак судді
Дружно нам руками замахали
І до уваги, певна річ, наш аргумент не взяли.
Першими по сто баксів заплатили американці.
За ними італійці, греки і іспанці.
Ми з жахом долі власної чекали,
Бо штраф платити змоги ми не мали.
Згодом судді грізно спитали й нас:
Прізвище, країна, посади, якого розміру
Оклад, з якого маєм заплатити в євро штраф.
Костя, наш телеграфіст, почав доклад. Значить,
Ситуація фінансова на українському флоті виглядає так:
Сто двадцять гривень мічман отримує на місяць в нас.
А як з походу вернеться то через місяць десь,
Чи навіть через три
Можливо, фінансист нам виплатить борги.
І як інфляція не з'їсть їх до ржавого кіля,
То, може, щось й останеться і нам для прожиття.
Суддя не вірив, як так можна жити
Та й ще моря і океани бороздити?
Спитали командира, чи не обманює суд
Мічман-неборак?
Наш кеп, що й сам получку мав не більшу,
Ствердив: дійсно так!
Судді аж знітилися, головами захитали
Затим на калькуляторі щось довго рахували

Й порадившись, оголосили перерив.
Під час перерви судової командир
Мало дірку в нас очима не свердлив.
Що флоту України ми принизили престиж
Й йому піднесли у поході ось-такий сюрприз.
Та вийшли судді й оголосили постанову,
Якою українським морякам
Прирекли сувору судову умову:
Співати серед ночі моряку в порту негоже.
Та від життя такого як у них, похоже,
Лиш пісня їм в поході допоможе
Лиху годину в морі пережити
І Україну твердо в світі боронити.
Тож наш вердикт їм:
По фунтів п'ятдесят умовно!
За арії нічні їм виписати штрафу,
А задля їм оформлення життя людського
Стерлінгів по сотні дві їм виплатити допомогу
З тутешнього морського банку судового.
Суддя ударив молоточком: Єс!
Постанова остаточна!
Оскарженню не підлягає –
На моряків похід чекає!
Тож гроші виплатить негайно,
На корабель усіх доставити охайно.
Союзникам належить по-людськи жить!
На кораблі на нас уже чекали,
І довго й тепло обнімали
Бо всі за нас переживали
Щоб, як колись в Союзі, у
Гібралтарі нас не закували

В кайдани й етапом десь не повели.
Тож з цього дня наш Костянтин, радист полтавський,
Став таким собі героєм гібралтарським.
На ранок нашого фрегату якорі у клюзи ми уклали.
Прижимні й швартові у в'юшки всі скатали.
Штурмани ще на зорі курс в океан проклали,
Тож із сусідніх кораблів сигнали зразу нам підняли.
А натовці, між іншим, слово втримали
Й соляр таки нам дали
Тож в океані з пальним проблеми в нас відпали.
З тих пір на кораблі уже ніхто не сперечався
Чи в НАТО йти, чи інде де – язик не повертався.

ОЛЕГ
ОЛІЙНИКІВ

НАД ДІНЦЕМ

Пам'яті героя-десантника Володимира Терещенка

Хрести підіймалися вгору
назустріч зухвалим вітрам.
Від жаху сміялися зорі,
лишаючи стогін вікам.

Хрести підіймалися вгору –
шукали живої душі.
Молитва, як та непокора,
спинилась на смерті межі.

А скрізь на заклятій дорозі,
уламки надій і біди.
І полум'я дивнії сльози
змивали в жорстокій тривозі
чужинського війська сліди.

МІЛОРАД
ПОПОВИЧ

СОБАЧИЙ ДЕНЬ

Я підскочив від першого сну
і побоявся бога
схопив горнятко води
сильно вдарив рукою по лобі –
чи не згадаю, що ж я робив
весь минулий день
з ким я согрішив
кого по чому ляснув
кому читав вірші
кого просив взяти мене на роботу

залпом випив горнятко води
то собачий був день
(неділя)
про порядність забув, про обід...
на столі запримітив нотатки про
«Транссибірську прозу
і малу французенку Жанну»

ЧОРНОЮ ЛІНІЄЮ

1.

Відійди
ще кілька речей, які треба зробити
це не те, що ти можеш пробачити
мені облиш цю чоловічу справу
на цьому жорстко я наполягаю

2.

У півсвіті побоювалися
мого потягу до справедливості і постійної меланхолії
співгромадяни уникали мене через мою грубість
письменники так і не пробачили мені
активної жестикуляції і схильності до солдафонського
гумору

3.

Прийшов до мене понівечений кульгавий хлопець
з цигаркою у мавп'ячих губах:
«Дай прикурити,
brate мій!»

ЄВАНГЕЛІСТ

Де спить мій бог
там варта на сторожі

спить, спить мій бог
із посміхом лихим
без сновидінь
із виглядом квітучим
спить мій бог

НАШІ ДУШІ МАНДРУЮТЬ

Наші душі мандрують
як лопати, що ними
бавовну збирають

на бронзових обличчях молодих пролетарів

наші душі мандрують
як надії молодого Телемаха
як гнів фундаменталістів Хомейні
душі наші плавають
у блакитних отворах давніх бійниць
душі наші відпливуть на очах
у тварин і домогосподарок

СОЛІПСИСТ

Та все ж не покидай мене самого
в денному світлі обгризеного
пришпиленого за заплющені очі
за обморожені повіки
скам'янілого
як видовжена тінь.
Не покидай мене самого.
У мене кров лиха
і чорний родовід.
Поглянь у моє серце:
порожню бачиш клітку
і птаха, що втікає?

З чорногорської переклав Володимир Криницький

ОЛЕНА
ШВЕЦЬ-ВАСІНА

І ЗАРАЗ ПАЛАЄ ВКРАЇНСЬКА ЗЕМЛЯ

Бої за свободу віками гриміли.
І зараз палає українська земля.
«Спиніться!» – до неба волає щосили
Старенький, і вторить його янголя...

Чимдуж молоднеча голосить, їх дітки,
Увесь стародавній і вольний народ.
У відповідь – «Гради» гарчать і зенітки,
Повзе гумконвой під покровом «щедрот».

Накаже Всевишній новітніх зоїлів,
Хто розбрат вкладає в своє немовля.
...Бої за свободу віками гриміли.
І зараз палає українська земля.

09.12.2014

Я ЦЕ ВИТРИМАТЬ МУШУ!

Десь у диких степах учувається бій.
І для когось навік там замовкла зозуля.
Люта лайка гармат, протиборство стихій...
Стережися: летить, мов заблукана, куля.

Хоч би ти зі страху не підняв білий стяг!
За тобою – Майдан, Подніпров'я, Полісся,
предки наші: козак, і кобзар, і чумак...
Поруч сестри, брати – допоможуть, надійся!

Всюди скалки буття різномастих часів,
кванти світла і тьми мов простромлюють Душу.
І злилося усе, через суть-об'єктив,
У єдині слова: «Я це витримать мушу!»

05.01.2015

НА ЗГАДКУ

Пам'ятай про мене,
Згадуй у дорозі
Про щемке, таємне,
Що забудь не в змозі.

Слухай про новітні
Долі перехрестя:
Зоряно-блакитні,
Променисто-чесні.

То непереможні
І небесні вежі:
Я і Ти – тотожність,
Я плюс Ти – безмежність.

Чуєш, срібнокрилий?
Бачиш, срібноокий?
То ми є, мій милий, –
Ластівка і Сокіл.

Повертайся, ладо!
Поможи, Ярило!
Як я буду рада!
Господи, помилуй!

ВСЕ БУДЕ ДОБРЕ

Все буде добре. Чи не буде.
Але ти витримаєш Хрест,
Який лише тобі під силу –
Дає надію манускрипт
Біблейських істин. Аби вірив!

ВСЕ буде – повзання і злети,
І Благовіст, і дисонанс,
Звук перемоги і поразки,
І соло щему-самоти,
І прозаїчність повсякденна...

А зараз – НАШЕ сьогодні.
Що важливіше за буття?
...Та знов страшні теленовини:
Засилля кримінальних справ,
Війна і розбрат – щ о г о д и н и...

Всі гучномовці вимикаю.
Та в жилах болі звукоряд.
Хто какофонію цю грає –
Новітні лжерятівники,
Перелицьовані нащадки?!

О, Господи, прости фанатам
Запеклість однобічних дум!
Великий Вершник, дай, Всесильний,
Мир у серцях і землях наших,
Допоки сонечко не згасло!

.....

Все буде добре. Чи не буде.
Але ти витримаєш Хрест.

КРАСУНЯМ СТЕПУ

Українське диво – наші степовички:
Чим більше років, тим осяйніше краса.
Які сніги, які дощі, яка роса
Вмивали і кохали їхні личка?

Чиї світила посилали срібний струм
Крізь час і простір в сплутане волосся?
Повітря долі чи недолі й досі
Несе в обличчя павутиння віку й сум?

Який надрозум в очі-гасла зазирнув
Й залишив відблиск мудрості? Чи то Перун
Музичні напрозорочив їм такі талани,

Що степ-життя відчув і форте, і піано?
...І поривались дикі трав'янисті струни –
То крізь світи співали степові красуні.

ПРОЗА

ФРЕДРІК
БРАУН

ВІДПОВІДЬ

Двор Ев урочисто припаяв золотом останнє з'єднання. Об'єктиви багатьох камер стежили за його роботою і транслювали зображення в етер на всенький Усесвіт.

Він випростався, кивнув Двору Рейну й перемістився ближче до перемикача, який замкне контакти. Перемикач, який одночасно пов'яже усі велетенські комп'ютери всіх дев'яноста шести мільярдів населених планет у Всесвіті в грандіозну супермережу, з якої витвориться єдиний суперобчислювач – кібернетична машина, що поєднає всі знання усіх галактик.

Двор Рейн звернувся з короткою промовою до трильйонів глядачів та слухачів. Потім, після невеликої паузи, сказав: “Прошу, Дворе Ев”.

Двор Ев увімкнув перемикач. З потужним гулом з'єдналася енергія дев'яноста шести мільярдів планет. Замиготіли й заспокоїлися лампочки на довжелезному пульті.

Двор Ев відступив і полегшено зітхнув.

– Маєте честь поставити перше запитання, Дворе Рейн.

– Дякую, – відказав Двор Рейн. – Це має бути запитання, на яке не змогла дати відповідь жодна ЕОМ.

Він повернувся до машини.

– Чи існує Бог?

Могутній голос відповів без вагань – жодне реле не клацнуло:

– Так, тепер Бог існує.

Страх раптово промайнув на обличчі Двора Ева. Він кинувся до перемикача.

З безхмарного неба вдарила блискавка, одним розрядом спалила Двора Ева й наглухо запаяла перемикач.

З англійської переклав Володимир Криницький

ДАНІЄЛА
ВУЧЕВИЧ

ШІСТДЕСЯТ ДЕВ'ЯТЬ

У Гутенберговій галактиці зіткнулися якось цифри Шість і Дев'ять.

– Перепрошую. Я – Шість.

– Даруй! Це я незграба. Я – Дев'ятка.

– Неймовірно! Ти справді Дев'ятка? Я всеньке життя шукав Дев'ятку, але досі все не щастило її зустріти!

– Воно й не дивина, ти ж ходиш на руках! Перевернися, прошу тебе! У тебе голова обважніла від догориножного життя, тож і не бачиш нічого, – сказала Дев'ятка.

– Не сміши мене! Якщо я перевернуся, то перестану бути собою, – сказав Шість і докинув: – Утім, ти ж усеньке життя ходиш ногами – і в тебе, либонь, паморочиться голова. Як тобі взагалі вдається бодай щось бачити?

– Я добре бачу, адже моя голова аж під хмарами. Дуже приємно було з тобою познайомитися, – Дев'ятка вже хотіла було йти далі своєю дорогою.

– Стривай! Куди ж ти йдеш, коли я щойно тебе нарешті зустрів?! – здивувався Шість. – Ходімо разом, спробуємо йти одним шляхом.

Дев'ятка трішки подумала – і зосталася. І стали вони разом числом 69.

– Як почувашся? – запитав Шість Дев'ятку.

– Пречудово! А ти?

– Прекрасно! У глибині душі я завжди знав, що життя стає по-справжньому гармонійне лишень тоді, коли стрічаєш свою ідеальну пару, яка тебе доповнює, – сказав Шість і подарував Дев'ятці дев'ять квіток лотоса.

Отак 69 жили далі щасливо, і знайшлись у них близнюки – Шісточка і Дев'ятик.

З сербської переклав Володимир Криницький

ТЕОДОРА
ГАВРИЛОВИЧ

ЛЕГЕНДА ПРО ВОЇНА

*Дуже-дуже давно
у містечку поблизу гори Битка народився той,
хто став вибраним, щоб боронити світ від зла.*

Вибраних не було багато. Скільки саме – достеменно ніхто не знає, бо жили вони одинаками і намагалися не залишати по собі слідів. Приймавши тягар свого дару, вони усамітнювалися і боролися таємно. Подейкують, що всесвітньо відомий Хитромудрий ідальго з Ламанчі стверджував привселюдно, буцімто він – один із Вибраних. Та позаяк довести того не зміг, то його ще й називали брехуном.

Спершу Воїн був ремісником. Його цікавила тільки робота, аж доки одного дня він почув голос, який казав, що не бути йому більше ремісником, а належить йому надалі боротися з чудовиськами.

Через кілька років він уперше зустрівся з ними. Нападали чудовиська на нього у ліжку; коли він ішов; коли сидів думав. Зрозумів він, що змушений битися, якщо хоче захистити світ. Тож він пішов у ліс і там на них чекав. На окремих фрагментах його щоденникових записів, що залишилися у його спаленій оселі, вдалося прочитати, що чудовиська ті були велетенські, безокі, з могутніми щелепами, здатні проковтнути все перед собою.

Він не програв битви. Він бився з ними надзвичайно хоробро. Проти нього та смертоносна орда була безсила.

«...нападали вночі, бігли до мене, я чув ці крики – так не могли кричати люди; я знав, що то вони, і що вони знову спробують мене вбити, щоб напасти на інших. Але я не здамся. Я Воїн...»

На цьому записи перериваються.

Легенда свідчить, що одну битву він таки програв. Люди ще довго питали, що то змогло зламати такого видатного бійця.

Через кілька тижнів знайшли ще один вельми короткий запис. Там було записано одне ім'я, – як стверджують, саме це чудовисько убило Воїна. Ім'я його – слово, утворене від двох грецьких слів *σχίζειν* і *φρήν*, що перекладається як *Schizophrenia*.

З сербської переклав Володимир Криницький

ΑΗΗΑ
ΓΡΑΣ

ГІРКИЙ ПРИСМАК КРЕМ-БРЮЛЕ

– Михасю, що ти зробив з моєю новою праскою за 200 гривень? – заволала мама.

– Я? – невинним тоном перепитав хлопчина. – Нічого. Просто хотів, як Роберт Маклович...

– А що то за коричнева скоринка на підшві праски? – невгамовний голос матері долинав ніби крізь стіну і Мишкові здалося, що мама ось-ось його поб'є. Так йому, принаймні, здалося.

– А я просив тебе купити пристрій для карамелізування цукру на крем-брюле? Ти не купила, то ж я мусів собі якось порадити...

– Отже, це через мене ти знищив праску? – тепер мамин голос асоціювався з кришталіками льоду, що сиплються за комір.

– Якби ж то ти трохи прислухалася до мене... – мовив хлопець.

– Мені слід пройтися по магазинах, бо збожеволію, – знову забідкалася мама. – Збирайся і ти, я і так планувала прикупити тобі щось з одягу...

– Мені обов'язково їхати? – малий скривився так, ніби наковтався лимонного соку.

– Глянь на себе в дзеркало! – почув у відповідь.

Хлопець став перед великим трюмо у передпокої. Дивлячись на своє відображення, помітив на обличчі вираз глибокого страждання. Ще й жакетик на ньому явно замалий.

– Ну й виріс... – промимрив він. – Діти в такому віці ростуть швидко.

– І тому мусимо купити тобі щось нове, – додала мама вже біля дверей.

– Це все тому, що я забагато їм, – мовив хлопчина. – У мене надто здоровий організм і росте...

– Саме так! Вчора ти навіть мою вечерю з'їв, – сказала мама.

– А не треба було залишати її в духовці, – знизав плечима Мишко. – Та запіканка під соусом бешамель так смачно пахла!

– А я лише на п'ять хвилин пішла до сусідки... – жбурнула мама

у відповідь.

– Це тобі за те, що ти для мене приготувала не таку смакоту, – заявив зухвало малий.

– Ох, ти! – мама знову занервувала. – Та ти ж сам хотів рибу в томаті, бо цикорій для тебе загіркий!

– Цикорій може і так, але я не знав, що ти збиралася це готувати в соусі бешамель з шинкою і жовтим сиром... – пояснив той. – Не вмієш ти спілкуватися з людьми. Було мені відразу сказати...

– Усе! З мене досить! – обурилася мама. – Моя помста буде страшною.

– Я не боюся! – Мишко скорчив гримасу, яка мала показати цілому світові його відвагу.

– Я попрошу бабусю, аби наступного тижня вона готувала тобі обіди, – цього разу в голосі мами можна було вловити жартівливі нотки з крихтою злості.

– Тільки не це! – закричав хлопець. – Вона до всього додає цибулю тоннами.

– Ти перебільшуєш, – зауважила мама, – усі кажуть, що вона готує дуже добре.

– Бо в них гумові язики, – оцінив малий.

– Ну добре, попрошу бабусю, аби замість цибулі давала часник, – мама зовсім вийшла з себе.

– Вона його пересмажує і він стає гіркий! – заридав малий.

– Михасю, – голосно зітхнувши, відказала мама, – тобі нарешті треба навчитися однієї складної речі: мистецтву компромісу.

– Ну то дай мені ще хоча б один шанс, – промимрив Мишко.

– Гаразд, не віддам бабусі кухню, але ти взамін маєш щось зробити, – розпочала переговори мама. – Без викрутасів підеш зараз зі мною по магазинах. Згода?

– Ну добре, – здався хлопець. – Але...

– Ніяких «але», – перервала його мама, виходячи за двері. – Компромiс на компромiс. Або покупки, або бабуся.

Та Мишко глянув на неї і завмер. Ніби осягнув якусь страшну

правду.

– Нікуди я з тобою не піду, – заявив хлопець. – Дзвони бабусі...

– Що знову таке? – зойкнула мама.

– У тебе вигляд, мов... Мов... – Мишко гарячково шукав потрібне визначення. – Мов у Пеппі. Та ще й рожева блузка з Барбі. Так ніхто не вдягається.

Мама заправила перед дзеркалом неслухняні кіски.

– Дуже дякую, що я для тебе ніхто, бо так одягаюся я, – відповіла вона. – І, до речі, маю тобі сказати, що такий стиль мене дуже омолоджує.

– Чому моя мама не може мати нормального вигляду? – промимрив понуро хлопчина.

– Бо така вже є твоя мама! – вона пильно глянула йому у вічі.

– Не нормальна і не серйозна. Нерозважлива. Ти готовий? То виходьмо.

– Але ж... – пробував опиратися малий.

– Бо придумаю щось жахливіше, ніж твоя страшна бабуся... – пригрозила мама.

– Ну то хоча б не їдьмо у торговий центр, – ще щось намагався виторгувати Мишко.

– Сьогодні мають бути хороші акції, – мама була невблаганна.

– Акції! – у голосі Мишка чути було розпач. – То там буде страшна тіснява.

– І три Н, – посміхнулася мама.

– Знаю, знаю, – буркнув той. – Найкоротший шлях, найлегше паркування, і найнижчі ціни.

Переможений, він рушив до дверей. Ще через вікно на сходовій клітці побачив, що на перилах при вході махають ногами двоє хлопців із двору, яких він не терпів. Це ще більше його пригнітило. Ледве вийшов з будинку, як уже почув злий шепіт, а потім і на повний голос:

– Грубий Місько ковтнув діжку!

Та його це не зачепило. Вони придумували і набагато гірші

дражнилки. Він зупинився біля вишневої дамської автівки. І, що-йно вона відчинилась, він прожогом туди сів.

– Михасю, маршируй, а не катайся в машині, – викрикнув, звисаючи вниз головою, Грицько Зозулька. – Побігай за матусею, то швидше спалиш калорії...

Хлопчисько замовк, ніби спаралізований поглядом Мишкової мами.

– Ти, Козулька, чи як там тебе, – Мишко знав, що мама навмисне перекручує прізвище сусіда. – За що тобі вчора так дісталось? Чим провинився? Ти так дико кричав, що цілу годину не можна було дивитися телевизор. Тому, мабуть, і висипиш, що не можеш сидіти?

Зозулька почервонів. Підтягнувшись, він вправно зістрибнув з перекладини.

– А Вас хіба то обходить? – бовкнув той нахабно.

– А хіба тебе обходять калорії Мишка? – відрубала мама, а тоді свою увагу перенесла на іншого хлопця, Марка Кільчика. – А ти, Кольчику, що так шкіриш свої криві зубки? Я на твоєму місці нікому їх не показувала б, особливо дівчатам...

Кільчик міцно зціпив губи.

– Так значно краще, – констатувала мама. – Якби не ті клапаті вуха, то ти би був красень. А, між іншим, Кольчику, не маєш наміру прикрасити їх кульчиками?

– Мамо, їдьмо вже! – гукнув Мишко.

– Ну, бувайте, хлопці, – сказала мама, сідаючи в авто. Увімкнула двигун і відїхала, гублячи іскри з-під коліс.

– Ти не мала такого робити. Я ж сам їм розповів, коли бігав навколо будинку, що спалюю калорії. От вони і дражняться. Я мав би передбачити, що це їх спровокує, і вони насміхатимуться з мене, бо то і смішно...

– А вони мають знати, що мене теж легко спровокувати, – мама натиснула на газ.

– Ти їх не знаєш, – Мишко сумно похитав головою. – Тепер вони

не дадуть мені проходу. Не зупиняться ні перед чим. У мене передчуття.

– Не жалій себе, – мама захитала головою. – Не можна усього боятися і постійно ховати голову в пісок. Декому треба показати, що і з них можна просто так поглузувати.

Михась тяжко зітхнув.

– Я ж з ними постійно стикаюся і в школі, і у дворі, – сказав він. Мама глянула на нього і посміхнулася.

– Лише не кажи мені, що не можеш собі дати раду з такими худими героями, – заявила вона. – Тільки примітивні особи вдаються до насильства.

Михась, посміхаючись собі під ніс, думав, як міг би це повідомити Зозульці і Кільчикові.

– Не забувай, що ще кількасот тисяч років тому наші предки стрибали по деревах, – вела далі мама.

– О, то я вже на високому рівні еволюції, бо навіть ще не пробував вилізти на дерево. Зрештою, їх усі повирізали, бо опало листя, і треба було прибирати. Та й птахи сиділи і паскудили... – Мишко скоса зиркнув на маму.

– О! Та в тобі час-від-часу прокидається звір! – засміялася мама.

– Ага, особливо, коли почую запах твоєї вечері, – закивав хлопець.

Віхавши на автостоянку перед торговим центром, мама поставила машину біля головного входу.

– Приїхали.

МИШКО У ГІПЕРМАРКЕТІ

Михайло не любив їздити з мамою за покупками. І, на відміну від більшості своїх ровесників, не любив гіпермаркетів. Він не розумів, звідки можна черпати задоволення, топчачись в чергах, проштовхуючи кілометрами тяжкий візочок поміж ряди полиць і прилавків. Підозрював, що якби любителям цього дозвіл-

ля прийшлося долати такі відстані в парку, то вони швидко шукали б лавочку, аби дати ногам відпочити. Гіпермаркет звільняє людину від невитраченої енергії. Завдяки їй (енергії) ніхто не неприємніє біля великих кошів з переоціненими мештами, не дістає катару після тривалого перебирання замороженого м'яса, і нікого не болять спини від тяжких тюків з пляшками мінеральної води.

Мишкові гіпермаркет такої наснаги не додавав. Особливо втомленим почувався, коли підходив до відділу одягу. Лише дивлячись, як інші носять до примірки стоси брюк, блузок чи светрів, йому опускалися руки.

У торговому центрі, як і кожної суботи, було велелюдно. Він не любив натовпів, скупчень народу, інколи, проте, помічав в цьому якусь користь.

Довгі черги йому особливо імпонували під McDonalds, бо це ефективно вбивало у ньому бажання купити BigMac, картоплю фрі і солодкі яблучні тістечка. Любителі фастфудів не спокусили його і цього разу. Вони безперервно юрмилися біля кас, штовхаючись і кидаючи недобрі погляди в бік касирок. Михась полегшено зітхнув. Паляничка з підсмаженої меленої яловичини була одним із його улюблених смаколиків. А в таких умовах йому було легко опанувати наркотичну жадоху вп'ястися в неї зубами, та й не треба було канючити мамі: «Будь ласка, ну купи мені ще хоч малесенький гамбургечок».

Він оминув фастфуд з піднятою головою і рушив до виходу у головному залі, та так швидко, що мама ледве за ним встигала.

Коли Михась зупинився перед відділом одягу, у виразі його обличчя можна було побачити страх і апатію. Він знав, що його чекає.

– О, глянь! Які гарненькі сорочечки з Вінні-Пухом! – мама щойно зробила найгірший вибір.

На чолі Мишка одразу появилися краплі холодного поту і він миттєво відчув жадоху великої кількості висококалорійної їжі.

Вона мала б посприяти швидкому росту його тіла. Байдуже, в ширину, чи у висоту. Тільки б виявилось, що усі тісні сорочечки на нього замалі.

– То для маленьких дітей, – сказав він до мами. – Я уже маю носити дорослі речі.

– Що ти кажеш? – у маминому голосі звучало розчарування. – З цими ведмежатками ти був би такий милий! Може, хоч поміряєш?

Раптом Мишко відчув, що хтось шарпає його за штани. Збоку стояли двоє на перший погляд п'ятирічних хлопчиків, вдивляючись у запропоновані мамою сорочки.

– Вони класні, – мовив трохи більший, – я теж маю таку, тільки з Тигреням, а у нього – з П'ятчком.

– А ви знаєте, що у природі тигри поїдають поросят? – запитав їх Мишко.

– Тиглинята лише бликають, – заявив менший.

– А ведмежатка поїдають медок, той, що його завжди зама-ло, – додав більший.

– А знаєте, що поїдають справжні ведмежата? – Мишко усе ще намагався просвітити їх. – Малих наївних дітей!

– Михасю! – суворо сказала мама. – Не лякай їх.

– А нам і не страшно, – заявив старший. – Він же все переплу-тав! Наївних дітей поїдає злий вовк.

– Або Баба Яга, – додав менший.

– До того ж усі знають, що це тільки дитячі байки, – знизав пле-чима більший.

Мишко замислено прикусив губу.

– А я малий? – запитав він за мить.

– Хлоп'ята уважно до нього придивлялися.

– Ти не великий, – сказав більший.

– Але і не малий, – ствердив менший. – Ти такий...

– ...такий собі Вінні-Пух, – завершив більший. – Але наш брат іще більший і розірвав би тебе на шматочки...

Мама захихикала, а Мишко зітхнув.

– Мама вийшла з кабінки! – вигукнув менший хлопчик.

Діти побігли до брюнетки середнього зросту з наруччям суконь та блузок.

– Бідні малюки, – сказав Мишко.

– Чому бідні? – здивувалася мама.

– Пам'ятаєш, ти якось казала, що колись діти самі ганяли по подвір'ї з ключем на шиї? – запитав хлопець. – Тепер бігають навколо примірювальних кабінок у гіпермаркеті.

– Михасю, Михасю, – зітхнула мама. – Коли ти зрозумієш жінок...

– Я вже їх розумію, – зізнався малий.

– Ти впевнений? – у маминому голосі чути було нотку недовіри.

– Розумію, наприклад, чому вони не можуть встояти перед солодощами, – заявив той.

– Ти краще зосередься на навчанні, – сказала мама. – І на покупках теж, – додала згодом.

Підбирання гардеробу цього разу було для Мишка особливо результативним. Може тому, що хлопець хотів якнайшвидше з цим покінчити і погоджувався майже на все. Він не протестував, коли мама вибирала для нього кольори, котрі йому не подобалися, ані не корчив гримаси, коли сорочки виявлялися задовгими.

З явним полегшенням хлопчина випхав візок з-поміж рядів полиць і вішалок відділу одягу і відразу натрапив на двох гарненьких агенток, котрі заохочували купити буженину і сир.

– Може скуштуєш? – ефектна чарівна білявка з блакитними очима підсунула йому під ніс тацю зі шматками твердого сиру, нанизаних на скалки. – Дуже смачний, напівм'який і трішки пікантний.

Мишко глянув їй у вічі, а тоді перевів погляд на пропоновану продукцію. Він сьгнув за паличкою з апетитним шматком сиру.

Понюхав і поклав до рота.

Скалку поставив на тацю.

– Знаєте що? Воно недобре! – заявив малий. Відчутний якийсь хімічний присмак. З'ївши цього трохи більше, можна зіпсувати собі шлунок...

Агентки захихикали.

– Ну то може шиночку? Це буде краще, – під ніс йому підсунули тацю з бужениною.

Понюхав.

– Ні, дякую, якщо воно смакує так, як пахне, то можна втратити віру, що їжа приносить задоволення.

– Михасю, поведься чемно, – втрутилася в розмову мама, беручи шматок м'ясного хлібця. – Люди ж із тобою ввічливі? То й ти таким будь.

– Та я ввічливий, але воно мені просто не смачне, – відповів він.

Повз них проходила пара стареньких. Чоловік уважно приглядався до Мишка.

– Подивися, яка тепер вгодована молодь, – сказав дідусь жінці.

– Вирощені на маселечку і сметанці, їм хіба що пташиного м'яса бракує, – заперечила старенька.

– А я замолоду мусів хліб з цибулею їсти, – пригадав дідусь.

– Пам'ятаю, – підтакнула бабуся. – Навіть тепер, коли чую запах цибулі, дуже розчулююся. Ми були такі юні...

Мишко повернув голову. Мама якраз прощалася з консультантками, і підштовхувала візок до кас.

– Препаскудно! – сказала вона за мить.

– Ті старенькі? – запитав Мишко.

– Які старенькі? Я про м'ясне.

– Менше з тим, – посміхнувся хлопчик.

У черзі до каси перед ними стояла бабуся з онучкою.

– Я цього не хочу! – маленька дівчинка підвищеним голосом вмовляла бабуся. – Воно недобре! Не-смач-не!

– Ну, серденько, – пояснювала бабуся, – це справжній молоч-

ний шоколад.

– Я вчора його їла. Недобрий, – твердила мала. – Недобрий!

– А тиждень тому навіть дуже тобі подобався.

– А тепер недобрий, жадливий. Я цього не хочу!

Бабуся, голосно зітхнувши, озирнулася. Її погляд зупинився на Мишкові і було видно, що вона раптом знайшла якийсь новий аргумент.

– О, парубче, – звернулася вона до хлопчини. – Ти знаєшся на шоколаді. По тобі видно. Може поясниш моїй онучці, що це – найкращий шоколад?

Мишко глянув на назву.

– А-а, молочне «Сьоме небо»! – сказав за мить. – Якщо чесно, це мій улюблений, а може і мій number one, бо мене від нього навіть після цілої плитки не нудить...

– Зовсім несмачний! – перебила його дівчинка. – Схожий на каву курземе, вимішану з піском. Як підгоріла каша.

– Ти його з чимось переплутала, – заперечив Мишко, поглядаючи скося на бабусин кошик, вщерть наповнений продуктами. – А знаєш що? – надумався він, – там на стелажі з солодощами я бачив дуже смачні цукерки Linda. У такій великій золотистій коробці. Можеш спробувати й порівняти смаки.

– Бабусю, я хочу цукерки Linda! – заявила мала.

– А ти знаєш, скільки вони коштують? – запитала бабуся.

– Я звідси не вийду без цукерок Linda! – не вгавала дівчинка.

– Я уже купила тобі шоколад! – опиралася жінка.

Дівчинка відбігла декілька кроків.

– Ну то я буду тут, – сказала вона. – Хай по мене приїде тато, він мені точно купить.

– Негайно повертайся! – наказала бабуся.

– Не повернуся! – тупнула ніжною мала і побігла поміж стелажі.

Бабуся випхнула візок з черги і поспішила за нею, бурмочучи щось собі під ніс.

– Ти повівся непристойно, – мовила мама.

– Я лише хотів якнайшвидше вийти з цього магазину, – пояс-
нив Мишко.

– Але дівчинка дуже мила, – усміхнулася мама.

– У неї дуже своєрідний смак, – замислено похитав головою
хлопець. – Я не думав, що комусь може не подобатися молочне
«Сьоме небо». Воно так м'яко налипає на язичок, за мить тана і
лагідно лоскоче горло...

– Михасю, ти на землі, ти чуєш мене? – захвилювалася мама.

– Їдьмо якнайшвидше звідси, бо я можу накинутися на усі ці
батончики, – і показав на полицки біля каси.

Коли вони добралися до свого авто, Мишко глибоко полегше-
но зітхнув.

– Ти був дуже розважливий, – сказала мама.

– Не скажу, що це було легко, – посміхнувся хлопчина, – і щоб
зняти напругу, я мушу з'їсти щось добреньке.

– Коли приїдемо додому, я зроблю тобі вінегрет, – пообіцяла
мама.

– Мамо! – його голос звучав вражено й ображено. – Хочеш,
щоб я став кроликом?

– Та що ти! – мама глянула на нього, по очах видно було її хо-
роший настрій. – Тобі б не пасувала шубка.

Мишко посміхнувся, а тоді невимушено сказав:

– Знаєш що, мамо, деколи мені хочеться, аби шоколад був як
підгоріла каша або кава курземе з піском... А котлети щоб були
схожі на вінегрет, а вінегрет – на котлети. Тоді люди були б щас-
ливі.

З польської переклала Роксолана Задорожна

НАТАЛІЯ
ДЕВ'ЯТКО

ТИСЯЧОЛІТНЄ ПРОКЛЯТТЯ (фрагмент роману “Злато сонця, синь води”)

Здавна селилися на Дніпрових берегах люди. Були тут і скіфи, і сармати, і слов'яни. Різним богам поклонялися, та в одне вірили: що правда оману перемагає, що за кожен добрий вчинок нагорода буде, а за кожен лихий – кара; що життя найціннішим у світі є – й у цьому, й у потойбічному, й на землі, й у вирії.

А ще знали, що смерті боятися не треба, бо продовження вона життя – новий спалах, нова іскра над багаттям, нова зірка осяйна на небосхилі. І править світом воля, й людська воля до волі богів може дорівнятися, якщо буде людина гідною та відважною.

Непростим був той світ, жорстоким, але щирим, змінювався він, як усе на землі змінюється. Сонце сходить щоранку, і сузір'я щоночі розквітають на небесному оксамиті. На волосинку, чого й оком людським не помітиш, змінюють вони місце своєї появи, рухаються небом. І лише тисячоліття ту таємницю знають, тільки вони бачать, як вицвітає небесна синь, старішають зірки, згоряє одвічне сонце, даруючи землі золото і життєдайне тепло.

От і на Дніпрових кручах перестали селитися войовничі сармати і скіфи – натомість будували сумирні люди на островах величної ріки білі храми з банями. А замість віче, народної волі, дедалі частіше вказувала шлях народу воля князівська – воля одного замість волі усіх. І часто величався справжнім Богом лише один із проявів життя, а всі інші відкидалися.

Жив тоді на Русі князь Володимир, великий князь, правитель і завойовник. Мріяв він про те, щоб усі голови перед ним схилили, як перед божеством, бажав влади і над людськими життями, і над серцями, і над минулим, і над майбутнім, і над людською пам'яттю. І вирішив великий князь Володимир зруйнувати те, про що оповідали йому у дитинстві, знищити сам лад світовий і проти світогляду прадавнього піти. Прийняв він хрещення і назвав Богом Єдиного, та й сам єдиною владою хотів на зем-

лі своїй бути.

Не прийняли його вибір люди, бо лише для себе обрати можна віру, лише за свої вчинки людина відповідає і перед життям, і перед людьми, і перед пам'яттю. Не можна обирати за інших, не можна відбирати чужу волю!

Та не прислухався великий князь до волі народної – водою і кров'ю охрестив землю, яку вважав своєю, а тоді під страхом смерті заборонив згадувати про той злочин, щоб стерти правду і з літописів, нещирого письмового слова, і з легенд, слова давнього, як сам рід людський, що правду, з вуст в уста передаючи, береже споконвіку.

Виступили проти нього люди, хто як міг, та не хотіли воювати з братами і сестрами. Бо прийняв дехто з їхніх рідних новий уклад життя, коли є правитель, і він, “сонце ясне”, всім править, краще від інших правду знає і за вчинки усіх своїх підданих відповідає. Легше так жити, хоч і соромно, й в очі онукам дивитися не хочеться, пояснювати, чому волю свою і право вибору вільного іншому віддавав, зрадив мрії свої, прагнення і призначення. Тому й нарікають відтоді старші покоління на молодші, бо легше жити, свою провину за порушений лад перекладаючи на тих, хто вільно ще жити прагне. А згодом забулася та провина, а звичай зверхнього ставлення до молоді на всі віки залишився.

Приходили до великого князя волхви, яким здавна за всіх часів й в усіх народів було призначено життя боронити і народи вести, від безумства і сірості оберігаючи. Не схотів князь слухати волхвів, насміявся й прогнав зі свого пишного палацу. Його тепер “сонцем ясним” люди називали, а що справжнє сонце силою чарівною надіяло, йому байдуже було. Заслала очі великому князю жага безмежної влади, і наче всі, жагою влади засліплені, злом нарік він ту золоту життєдайну силу.

Не підкорилися волхви наказу великого князя, навчали своїх наступників відчувати світ, як самі відчувають, передавали свої прадавні знання й підбурювали народ на повстання. Розгнівав-

ся великий князь і дав слово, що або підкоряться бунтарі новому порядку і його волі князівській, або знищені будуть і навіть пам'яті про них на землі не лишиться.

Кілька років тривала війна між волею князя і знанням прадавнім. Усе більше ставало люду на бік великого князя: надто солодкою на смак була влада над чужим життям і над чужою долею, і надто зручною безвідповідальність за свої вчинки. Отруйним звітом виявилася рабська покірність нового устрою і нової віри, рвалися зв'язки між людьми і світом, розпадалися родини...

Не схотіли волхви зачарувати людей, щоб з обличчя землі стерти палац і рід великого князя, бо інакше напилися б тої самої отрути влади, що не від сонця йде, а від заздрості, підлості і богузтва. Самі пішли проти князя, узявши з собою тільки тих, хто свідомо такий вибір зробив і вирішив боротися до останнього...

Вийшло так, що вдалося великому князю Володимирі полонити десятох із дванадцяти тих нахаб, що приходили до нього у палац просити золоте сонце не зраджувати. Неподалік від Дніпра, майже біля самих порогів, стратив князь усіх своїх полонених, змусивши в очі один одному дивитися. Помирили волхви в таких страшних муках, що зрадили життя, яке присягали захищати. Прокляли вони свою землю, що їх від смерті не врятувала, кожен на сто років. Страшним було їхнє прокляття: не знатиме зрадлива земля щастя і волі, потерпатиме від чужих забаганок, розмінною монетою для інших стане, а все, чого люди прагнути будуть й у що віритимуть від щирого серця, на смерть і зло обернеться. Кожен на сто років... Разом вийшло – тисяча літ.

А невдовзі помер і великий князь. Почалися міжусобиці, кожен із нащадків князя хотів урвати шмат влади, хоч і було ще трохи золотого часу, коли стольний град Київ Ярослава Мудрого славився в краях близьких і далеких. Намагався шанувати давніх богів, хоч і під новими іменами, і життя служив князь Ярослав, не забував питати поради у старших і мудріших від себе, та лише на термін свого князювання послабив силу тисячолітньо-

го прокляття.

Зникли двоє верховних волхвів, яким вдалося уникнути поноу і помсти великого князя, пішли в люди, загубилися серед людського моря, як і їхні учні. Намагалися жити вони так, як раніше, вчили людей, берегли мир, розповідали про душу світу, але сум підточував їхні сили, бо не належав їм більше світ, не було у них зі світом порозуміння. Невдовзі пішли з життя і ці двоє, коли не стало князя Ярослава, і залишилася земля по обидва береги Дніпра беззахисною.

Та світ змінювався все швидше: рідше відгукувався на людські голоси, тож люди мову його почали забувати. Кривавими снами і сірим маревом сповило землю роду князівського.

І покотилося... Орди монгольські, печенізькі, татарські. Розпалася Русь на князівства, почала данину платити, від чужої волі і забаганок ханів залежачи. Збідніли люди, забули споконвічну владу слова, скорившись забобонам, за їхнім законом життя своє будуючи, і звичаї прадавні берегли з кожним поколінням дедалі менше і менше.

Намагалися нащадки давніх волхвів повернути приховані знання і силу у світ за козацьких часів, але тисячолітнє прокляття виявилось сильнішим, і договір про мир обернувся Пропалою грамотою, настала Руїна, розкололася проклята земля на дві половини точно по Дніпру. Згинуло козацтво: зруйнували чужі царі і цариці Січ, вдягли на руки козацьким отаманам кайдани, і тих, кого не стратили чи не змусили служити у своїх військах, відправили у заслання.

Здіймалося новими хвилями прадавнє знання, бо з покоління в покоління, наче по крові, передавалося воно таємно в родах учнів волховських, а тоді і козацьких ватажків та отаманів. Через пісню і мову намагалися подолати тисячолітнє прокляття, але знаходились у товариствах зрадники, а чужа влада сильнішою і хитрішою знов і знов виявлялася.

І знову страти, в'язниці, каторги... Поети, письменники, кобзарі... Нікого не минула кара, всіх занапастила чужа воля, про всіх викривила пам'ять, поділивши її на історію і легенди, які все ще намагався берегти народ, мов свої мелодійні пісні, сумні і звичайні, що для кожного століття свої.

Палали книги, які переписувати лінувалися, заборонялись і пісня материнська, і слово рідне, і звичай народний, перемішувалася кров, щоб народ свою пам'ять не міг зберегти. На кожну мрію знаходився зрадник, на кожну людину, що могла стати героєм, – свій біль, своє заслання, страта чи торттури. Війни, табори, тюрми... А не хочеш страждати – служи чужій волі, зрадь себе і мову свою забудь, і рід свій. Тільки тоді проживеш життя щасливо, вірячи, ніби вільний у своєму виборі. А не хочеш служити – згинь на віки вічні.

Запанувала тоді на сім десятків років сірість, стерла відмінності між народами і народну пам'ять, усім нав'язала одну мову й один світогляд, відібрала віру, обрану князем Володимиром, хоч насправді лише інакше назвала свою жагу влади над чужими життями і долями. Йшла остання сотня літ давнього прокляття, дісталася воно і до волховських нащадків, сильнішою від пам'яті крові була зла сила передсмертного слова. Розгубилися прадавні знання, забулася історія роду, страх оселився у кожному серці, бо тепер усі люди боялися неволі, тортур, заслання, голоду, втрати близьких... Більше не вірили, що злетять іскрами їхні душі над багаттям вічним і знову у світ повернуться, – все пожерла сірість, все отруїла безвір'ям, де немає свободи і пам'яті.

Страшною була та тисяча років. Хто історію хоч трохи знає, тому відомо, скільки крові на сторінках спалених книжок, скільки болю в народній пісні, скільки нащадків землі по обидва береги Дніпра знайшли свою могилу у чужому краї.

Ані помсти не вимагає тисяча років неволі, ані нової крові – лише розуміння і пам'яті, щоб не повторилося подібне ніколи.

Чи було насправді тисячолітнє прокляття? Чи приходили волхви до великого князя Володимира за життя просити? Хто про те знає... Багато вирваних з літописів сторінок, а ще більше пізніше переписаних, і скільки зраджено і забуто за цю тисячу років – не злічити.

Але зринають іноді в народі давні легенди, а молодь знову і знову намагається відродити втрачене, повернути слову його прадавню велич і силу, як прагнули це зробити оспівані у народних легендах поети, кобзарі, філософи, народознавці, священики, воїни і прості люди, які залишилися вірними своїй землі. І знову в'язниці, страти, заслання, нерозуміння, зради, насмішки і відсутність згоди між однодумцями, без якої ані перемогу не здобудеш, ані прокляття не подолаєш.

Находила нова ера, змінювався світ, намагався побороти сірість і відродитися, очистившись прадавнім вогнем життєдайного сонця. І чекав світ нащадків волховських знань, яким буде до снаги здійняти полум'яні золоті стяги, коли скінчиться сила тисячолітнього прокляття, і повернути це сяйво в людські серця та очі.

ЕЛІНА
ЗАРЖИЦЬКА

ЛЕГЕНДА ПРО ТРЬОХ БРАТІВ

Було це за часів великого гетьмана. Побачили січовики, що загорілися фігури* у степу, зрозуміли, що у Дикому Полі** татарський загін бешкетує, от душа в них загорілася, кров заграла. Скочили на коней, і, дарма що ніч темна була, мерщій навздогін розбійникам кинулися, мирних селян рятувати.

Їдуть, дивляться – хутір у степу. Заскочили до хутора, а там усі хати порожні стоять, і біля кожної лежать мерці. Почали гукати, чи є хто живий. Відповіла їм одна жіночка. Вона, бач, у ямі за хатою сховалася, от татари її й не знайшли.

– Скільки їх, бісових дітей, було? – запитують козаки. – Куди поїхали, не бачила?

– Загін невеликий, – відповідає, – сотня, може. І куди поїхали, бачила. Ондечки туди, попід гайком, убік озера. Та ви краще візьміть мене з собою, я все покажу, бо в мене чоловік теслю був, ми з ним до лісу частенько ходили, то кожна стежка, кожне дерево мені знайомі.

Козаки відмовляються, бо це супроти правил, щоб жінку до загону козацького приймати. А вона наполягає: розказала, що чоловіка її татари у полон забрали, а він майстер на всі руки, про якого не тільки у Кодаках***, але й у самому Києві знають. Тож треба його негайно визволити, бо хто до Кафи**** потрапить, навіки там і залишиться.

Що поробиш? Порадилися братчики і «Добре!» їй сказали. Вона одразу на коня скочила і гайда!

Скачуть козаки за невірою день, другий женуться. Дош їм головоньки миє, вітер крижаними пальцями розчісує. На третій день пішов сніг густий, лапатий, завірюха завила, сліди білим килимом укрила. Дивляться козаки, аж попереду, у сніговому заметі шапка лежить. Вони до шапки, а там і людина змерзла. Татари, щоб зручніше тікати, покинули цього небогу на морозі без кожуха. Він і зомлів. Заголосила жіночка, заквилила, бо впізна-

ла свого чоловіка.

Зупинився загін, козаки вогнище запалили, почали бідолаху відігривати. І таки ж відіграли! Звичайно, залишили їм того-сього, ну там поїсти і коней двійко. А самі далі поїхали, татар наздоганяти.

Чи наздогнали козаки ту невіру, не знаю, але знаю таке: дісталися чоловік з жінкою до потужної фортеці, що на переправі через Дніпро-Славуту стояла, і там зажили собі потихеньку. І народила влітку та жіночка трьох синів: в одного волосся темне, наче ніч беззоряна, кров'ю людською полита, другого з чубом сріблясто-білим, наче сніг у місячну ніч, а третього з кучерями вогняними, що як вогонь горить-переливається.

Зачудувалися люди: що за диво дивне? А мати й пояснює: це на них мітка тієї біди та того горя, що відчувало моє серце. Перший синок – наче та темна беззоряна ніч, коли татари на село наше наскочили, родичів та друзів повбивали; другий син – це той сніговій, що сліди до коханого чоловіка замітав; а третій син – то полум'я жагуче, що до тями мого милого привело. А сусіди знову: «Оце так штука! Діти ж не ростуть не щоднини, а щогодини!» І справді, день скінчився до вечора ще не добіг, як хлопці, наче десятирічні, поставали. А наступного дня в них вуса повиростали. Такими парубками стали, що де там!

Вклоняються батькам:

– Благословіть, рідні батечку й матусю, до Січі Запорізької їхати, козакувати.

Батьки благословили.

Ну, то й поїхали на Січ. Братчики їх до загалу прийняли, тому-сьому навчили. А тут і звістка прийшла, що збирає гетьман Богдан військо, щоб свободу Україні здобути.

Пішли брати зі своїм полком до Жовтих Вод, де козацькі сили розташувалися. Прийшли, намет розкинули, відпочивають. Тут звуть до полковника. Той їх розпитує: де, звідки, що вміють. Вони розповіли. Він каже:

– Батько наказав неодмінно фортецю**** взяти. Ніяк не можна, щоб вона у нас в тилу залишалася. Збирайтеся, підете разом із загоном.

Вони мерщій зібралися й пішли.

А треба тобі, любий друже, сказати, що то була неабияка фортеця. Будували її за проектом іноземних інженерів. Прямокутник валів із бастіонами по кутах був неприступним для татарських чи козацьких загонів. Із трьох боків фортецю оточував глибокий рів із набитими загостреними дубовими палям, а з боку Дніпра крутий берег гострим камінням засипано, тільки тоненька стежечка до води в'ється. Єдина ж брама з підйомним мостом була укріплена двома вежами. Не підійдеш до стін. А хто спробує, на того з високих мурів каміння кидають, смолу гарячу ллють, із мушкетів та гармат стріляють.

Дісталися фортеці, взяли її в облогу. Тільки скільки його сидіти? Якнайшвидше треба впоратися, а гармат у них нема, навичок до облоги фортець теж. Вони покрутили і так, і сяк, прикинули на різні лади, – нічого не вдієш, треба у наступ йти. От тільки поки вони до тих валів доберуться – загинуть усі. Що робити? Вийшли тоді вперед три брати.

Підняв руку старший брат, в якого волосся темне, наче ніч беззоряна, кров'ю людською полита, – серед білого дня спустилася на землю темрява. Тряхнув середній брат чубом, наче сніг у місячну ніч, сріблясто-білим, пішов сніг, а в рівчаку з гострими палями вода змерзла. Зраділи козаченьки, кинулися до фортеці, почали тоненькою вервечкою до стін підніматися. Тільки мури височенні, через них без драбин не залізеш. Дихнув тоді третій брат з кучерями вогняними, що як вогонь горить-переливається. Зайнялася кам'яна стіна, наче солом'яна, і за хвилину зникла.

Отак запорожці фортецю й захопили. Дивляться: а брати ж зникли! Шукали серед мертвих – немає, серед живих – теж.

Дізналася мати, що сини її пропали, й пішла світом діточок шукати. Йде вночі і мариться їй, що ондечки ж, старший син пере-

дує, ось-ось вона його дожене. Та де там! Сходить сонце, і син зникає. Виє завірюха, а в її завиваннях бідна жінка чує голос середульшого сина. Кличе-кличе, та все дарма. А як втомиться, сяде відпочити, запалить багаття, то у вогні бачить обличчя молодшого сина. Тільки обняти вона його не може – полум'я не дозволяє, тріщить, сичить люто: «Він мій, мій!»

Ось так воно буває. Чи правда воно, чи брехня – не знаю. Цю історію розповів мені дід Панас. От завтра він прийде до вас, у нього й питайте.

* Фігури – сигнальні вогняно-димові споруди у козаків, побудовані з бочок, залитих смолою.

** Дике Поле – у цьому тексті: місцевість між лівою притокою Дніпра – Самари і верхів'їв притоків Південного Бугу – Синюхи та Інгула.

*** У Кодаках – Нові Кодаки, розташовані на правому березі Дніпра у прирічковій долині вище по Дніпру на 10 км за центр Дніпропетровська. Були важливим місцем перевозу через Дніпро торгового шляху з Полтавщини на Січ перед Дніпровими порогами.

**** Кафа (Кефе) – провінція Османської імперії, що існувала в Північному Причорномор'ї в 1475–1774 роках (сучасна Феодосія).

***** Фортецю взяти – йдеться про фортецю Старі Кодаки, яка розташовувалася на правому березі Дніпра навпроти Кодацького порогу, на 10 км нижче теперішнього Дніпропетровська, на території села Старі Кодаки. За наказом Б. Хмельницького була захоплена 1 жовтня 1648 року козацьким загоном під командуванням полковника Максима Нестеренка (за іншою версією – полковника Ніжинського полку Прокопа Шумейка) і перетворена на опорний пункт українського війська. Щоправда, усе написано – вигадано автором. Насправді події розвивалися так: опинившись у скрутному становищі, обложені пішли на переговори. 1 жовтня були укладені почесні умови капітуляції гарнізону, який покинув Кодак озброєним, залишивши у фортеці лише артилерію й прапори, і пішов на Чигирин.

КОРИНА
ПЕЗЕЛЬ

ВОНА

Дуже довго вже не почувалася щасливою, і навіть цього не помічала. Просто нікала по квартирі. Автоматично робила домашню роботу, для годиться. Не щодня готувала обід. Випраний вишуканий одяг кидала на край дивана, а скласти у шафу не доходили руки. Купа росла у вишину, аж доки від власної ваги падала на підлогу. На меблях у кілька шарів лягав пил. Нічого з того не бачила.

Із дітьми не гралася. Гамір дитячих ігор дратував. Стук, верески, галас, гасання з кутка в куток – не могла того витримувати. Постійно кричала на дітей, і вони переймали її розчарування і нещастя. Потім шкодувала, що не стрималася, і плакала у кімнаті, коли всі спали.

Із ним не говорила, уникала його, як і він її – аби тільки якимось випадково не перетнутися, не зустріти, не торкнутися. Може, підсвідомо розуміла, що побачить у його очах правду, те, що підозрювала, але чого не хотіла знати.

Не ходила на роботу – і не могла, та й не мала роботи. Не виходила з дому. Не робила макіяжу. Не вбирала гарного одягу. Не відвідувала перукаря. Не зустрічалася з подругами у кав'ярні. Не слухала музики. Не сміялася. Не була...

ПОЦІЛУНОК ЧОРНОГО ВІТРА

Починається довгий спуск. Розкидаю руки і намагаюся втримати рівновагу, доки коліщата мого скейта крутяться все швидше і швидше. Навіть не знаю, чи зможу втриматися, чи гепну, мов груша, і всі з мене сміятимуться. Але ж як чудово! І чому я так довго на це зважувалася?

Коси в'ються за вітром, налазять на очі. Знала ж, що треба було зав'язати. Тепер маєш!

Що тут роблять ці байкери?

Перед мене компанія, душ із десять на мотоциклах. Вони не катаються, просто сидять на байках і розмовляють. Справжні байкери: довге волосся і бороди, пов'язки на головах і шиях, шкірянки, татуювання... на вигляд небезпечні. Наближаюся, і вони всі разом повертаються, замовкають і дивляться на мене.

Дорога звужується і я мушу маневрувати, аби не в'їхати в них. Вийшло! Шугнула просто повз них! Щоправда, рукою ковзнула волоссям одного з хлопців.

Тепер я вже на рівній дорозі. Швидкість знижується, я поволі кочуюся і зупиняюся. Беру скейт у руку, а мої приятелі заходяться аплодувати і плескати мене по плечах.

– Це було круто!

– І як ти не впала?

– Бачила тих типів?

Чується ревіння заведених двигунів. Озираємося на них – може, їдуть геть? Ні, не їдуть! Рушили до нас! Ми стали відступати, але марно – позад нас стіна. Зіщулилися і чекаємо. Мотоцикли один по одному підїхали і зупинилися за два метри від нас. Пильнуємо. Один зліз з байка і попрямував у наш бік. Іде просто до мене! У горлі пересохло. Чи не його косу я зачепила?

– Black Wind wants to talk to you, – звертається до мене «миле створіння» без двох передніх зубів.

– Sorry?

– Black Wind wants to talk to you, – повторює тим самим тоном.

– O.K. Who is that?

Повертається і пальцем вказує на байкерів. Один із них вийшов наперед.

Не знаю, що сталося, та страху я більше не відчувала. Скоріше, була схвильована. Поклала скейт і пішла до того типа, що вийшов з гурту. Підійшла до нього близько-близько, так близько, що відчула тепло його подиху і запах парфумів. Це мене здивувало. Подивилася йому у вічі.

– What's your name?

– Black Wind.

– No, I mean your real name?

Сором'язливо усміхнувся.

– Daniel.

– Daniel? Wow. I thought it would be Steve or Jake or Pete. Daniel...

Ми дивилися одне на одного. Він був безбородий, мав довге чорне кучеряве волосся, гарні теплі очі і дуже красиві губи, що їх просто хотілося поцілувати... Неймовірно сексуальний. І від нього приємно пахло.

– You wanted to talk to me.

– Hm, yeah. You touched me.

– I'm sorry. Did I pull your hair?

– No you didn't. You were so cool out there. I just wanted to tell you that.

– Thanks.

– May I kiss you?

– What?!

– May I kiss you?

– Hm...

Що відповісти? Мої друзі дивляться на мене. Його друзі дивляться на нього. Так незручно... А хай йому всячина!

– O.K. Kiss me.

Наші губи зустрілися. Не можу повірити, що роблю це! У нього теплі повні губи, ледь розімкнуті. Смак його поцілунку якийсь полуничний. І трішки м'ятний. Це так... ммммм...

А поцілунок триває. Остаточо відкидаю сумніви, піднімаю руки йому до голови і легенько пригортаю до себе. Втрачаю рівновагу і відходжу на крок назад. Він підступає ближче, ніжно мене підтримує, і поцілунок триває. Так ми ходимо і цілуємося.

Мої друзі відступають, ми проходимо повз них і наближаємося до стіни. Притуляюся плечима до стіни, він ще міцніше мене обіймає, підтримує мою голову, його пальці пестять мої коси... Аби тільки це не припинилося!

Повільно відриває свої губи і мовчки дивиться мені в очі. Лишає ще один короткий поцілунок на моїх устах.

– What a woman!

Я вражена. Він відступає від мене, але ж я цього не хочу! Його пальці востаннє пробігли по моєму волоссю, ще один погляд – і він крокує назад. Стою, мов приклеєна до стіни, не можу навіть поворухнутися, проводжаю його очима.

Він доходить до свого мотоцикла, сідає на нього і заводить двигун. Як за сигналом його товариші посідали на свої байки. Деніел піднімає руку у прощальному жесті і першим зривається з місця. Уся компанія рушає за ним.

Ревіння мотора все гучніше. Спроквола розплющую очі. Сусід знову косить траву о 7-й ранку.

Лежу.

Прокидаюся від сну.

Відчуваю тепло в животі. Заплющую очі і бачу його. Деніел... Боже, який сон!

Долинає тихеньке рипіння: відчиняються двері спальні. Навшпиньках, аби не розбудити мене, підкрадається Стелла і пролазить під ковдру. Вдаю, що сплю. Знову уявляю Деніела і відчуваю, що повертаюся в сон. Я знову юне дівчисько зі скейтом в обіймах байкера.

Ще трішки, доки Свен прокинеться.

З хорватської переклав Володимир Криницький

СВІТЛАНА
ТАЛАН

НОВИЙ МІСТ

Андрій йшов, ледь пересуваючи ватні ноги, не помічаючи ні зірчастого вечора, ні повнолицього місяця, ні поодиноких перехожих на спорожнілих притихлих вулицях, ні розчинених у сутінках постатей закоханих. Іноді він спотикався, ніби йшов не заасфальтованою дорогою, а суцільними вибоїнами. Час від часу холодний вітер шарпав за поли розстібною курткою, обдавав крижаним подихом його обличчя і тоді очі чоловіка зволожувалися, а обриси будинків ставали розмитими, ніби були намальовані акварельними фарбами. Щоправда, художник забув, що існує велика гама барв і все навколо розфарбував у сірі кольори невизначеності. Все навколо сіре, як його нікчемне і безглузде життя. Два дні тому життя здавалося світлим, а майбутнє – прекрасним. Один день перекреслив усе його життя, закривши назавжди залізною брамою минуле і відкривши чорну прірву майбутнього. П'ятнадцять років життя коту під хвіст!

...У двадцять років Андрій одружився. Він так кохав Таню, що ладен був небо до її ніг прихилити. Десять років тому взяли кредит для купівлі власного житла і, коли вони ввійшли у свою квартиру, Таня цілувала стіни, вбрані у нові шпалери, танцювала, як вона сказала «власний танок щастя». Його дружина була німешцею, але на той час її зарплата була більшою, ніж у Андрія, тому було вирішено, що кредит оформлять на дружину, а він буде прописаний у матері допоки не погасять кредит. Десять років виснажливої праці на двох роботах і весь час у нервовій напрузі, навіть не можна було завести дитину – тримала невизначеність і невпевненість у завтрашньому дні. Вони мріяли про той день, коли зможуть скинути із себе ярмо кредиту і почати вільно дихати і ось два дні тому вони зробили останній внесок. Того вечора Таня зателефонувала і сказала, що затримається надовго, бо у них дівочі посиденьки. В такий день Андрій не хотів тримати у душі образу, а щоб не сидіти вечір на самоті, поїхав до матері.

– Синку, – сказала того вечора мати, – я дуже рада, що ви виплатили кредит. Тобі тепер можна виписатися з моєї квартири, бо я виходжу заміж і у нього нема свого житла... Ти мене розумієш?

Звичайно, що він її добре розумів, хоча заява матері була несподіванкою. Втім, вона була привабливою жінкою і після загибелі батька жила багато років сама. Наступного ранку Андрій виконав прохання матері, виписавшись з її квартири. Тоді він ще не знав, що то був початок його кінця. Наступного дня на роботі шеф зробив заяву, що їх підприємство ліквідується і усі працівники будуть скорочені. Новина не з приємних, але втішало те, що вчасно виплатили усю суму кредиту. Андрій повернувся додому раніше дружини. Йому хотілося зробити щось приємне до її повернення. Почесавши потилицю, вирішив нажарити картоплі, а зверху посипати тертим сиром – так любила Тетянка. На співаючи якусь пісеньку, Андрій витяг відро для сміття, щоб одразу кидати туди лушпайки, і раптом він помітив використаний тест на вагітність. Він не повірив своїм очам: там було дві смужки! І мовчала ж! Напевно, хотіла зробити йому сюрприз. Тоді й він повинен чимось поздоровити дружину. Андрій помчав до найближчого квіткового кіоску і коли відчинилися вхідні двері, Андрій вискочив назустріч дружині з великим кошиком троянд.

– З якої нагоди? – запитала вона, знімаючи плащик.

Він запроменився щастям і покрутив у руках знайдену смужку тесту. Таня довго сміялася, майже до сліз, а він стояв розгублений із шматком папірця щастя у руках. Таня різко обірвала свій сміх.

– Я й сама хотіла сьогодні поговорити з тобою на цю тему. Дуренький! Ти зрадив, що я вагітна? Я тебе розчарую – дитина не твоя, і взагалі, я кохаю іншого.

Так просто і буденно! Вона кохає іншого!

– І давно? – чомусь спитав Андрій, ніби це мало якесь значення.

– Давно. Передбачаючи нове питання, скажу одразу, що я залишуся жити у цій квартирі, – дивлячись йому в очі, сказала вона спокійним голосом.

Це вже було занадто! Андрій, не випускаючи кошика з рук, почав щось плести про те, як він багато працював, як вони мріяли про власне житло, і про те, що він навіть не має прописки.

– Давай будемо цивілізованими людьми, – Таня перебила його розпливчату розповідь. – Ти можеш подати заяву до суду, але то марна справа. Я сплачувала кредит, хоча лише за документами, тож і житло моє. Потребуєш свою частину? Нічого не отримаєш, бо ми з дитиною будемо жити тут! Крапка!

Андрій навіть не розкрив рота, щоб сказати «Я – безхатченко». Від нахабності дружини і несподіванки в його в голові все змішалось в якийсь брудний липкий клубок. Було огидно і неприємно. Він подав Тані квіти, швидко вдягнув курточку і пішов.

Ноги Андрія самі побрели на Новий міст – найвищий міст над бурхливою річкою. Два дні тому він був щасливою людиною і вважав, що тримає птаха щастя міцно в руках, зараз стало зрозуміло, що двобій з життям програно.

Пронизливий холодний вітер вдарив йому в обличчя, коли Андрій досяг мети. Він одразу ж переліз через поручні мосту, став лицем до води на маленькому виступі. Чоловік тримався за поручні, завівши руки назад. Думки вже не вирували у свідомості, віддаючи усі тривоги темним водам, що вирували вниз. Охопило почуття неминучості і байдужість до всього. Ще мить і щасливе минуле буде поховане назавжди під Новим мостом, а майбутнього у нього не було.

– Сьогодні перше листопада, – почув він голос десь поруч, здригнувся від несподіванки, ноги підкосилися і він похитнувся. Побічним поглядом помітив неподалік жінку, яка дивилася не на нього, а вниз з мосту. – Десять років тому моя рідна сестра стрибнула вниз, саме з цього місця, – продовжила жіночка у в'язаній шапці. – Я завжди приношу квіти на її роковини. – Вона

випустила з рук квіти. Андрію здалося, що пройшла ціла вічність, поки десь далеко внизу почувся легкий сплеск води. – Ми з сестрою були близнючки, різниця була лише в тому, що у мене росла донька, а у неї не було дітей, – продовжила жінка, хоча було незрозуміло, кому і навіщо вона розказує. – Чоловік сестру допікав своїми докорами, а першого листопада сповістив, що йому не потрібна бездітна дружина. У відчаї сестра стрибнула з цього мосту вниз. До свого щастя вона не дожила кілька днів. Коли робили розтин, то виявилось, що вона була вагітною терміном три тижні. Шкода, що люди не можуть знати, коли стануть посправжньому щасливі.

– А якщо щастя залишилося у минулому? – хрипким голосом запитав Андрій.

Жінка до нього навіть не повернула голову.

– Часто люди чіпляються за минуле, бо застрягли у ньому. Осліплені своєю метою зачепитися у минулому, не розуміють, що його вже немає, воно лопнуло, як мильна булька, – продовжила незнайомка. – Ні, в спогадах минуле є, воно сяє блискітками, як та булька. Спробуй, доторкнися її руками! Залишайся одні дрібні крапельки і більш нічого. То ж навіщо за них триматися?

– Але як жити, коли минулого немає, а майбутнього не видно?

– Потрібно навчитися бути щасливим у сьогоднішні. Моя донька Аліса зрозуміла це, коли змогла вижити після жадливої аварії. Рік у гіпсу, прикована до ліжка, кожен день – боротьба за життя. Новий день – нові перемоги. Вона змогла підвестися, почала ходити. Аліса не нарікає на долю, вона настільки полюбила це життя у всіх його проявах, що захлинається від щастя, радіє кожному новому дню так, ніби він у її житті перший і, можливо, останній. До речі, на середині цього мосту, на перилах є два металеві леви. Кажуть, якщо при місячному сяйві погладити гриву і загадати бажання, неодмінно здійсниться. Рік тому я приходила сюди – у мене все збулося.

– Як ваша донька зараз?

– Вже ходить по кімнаті, але з ногою є ще проблемка. Маю намір піти до лева, погладити його гриву. Пішли покажу, про всяк випадок!

Не зна чому, Андрій піддавшись владі спокійного врівноваженого голосу незнайомки, він переліз назад, пішов за нею.

– Ось вони! – з дитячою радістю сказала жінка. – Тепер я його пещу і про себе загадую бажання. Все! – сказала вона і Андрій вперше побачив осяяне радістю її обличчя. – До речі, у мене є невеличка проблема, – продовжила жінка, не давши йому оговтатися. – Потрібно терміново поїхати на кілька днів у село до мами, а Алісу саму залишати вдома боязко. Звичайно, вона справиться, але ж іще слаба, тільки-но з ліжка. Ти не зможеш мене виручити?

Андрій не встиг розтулити рота, як жінка взяла його під руку.

– Тут недалечко, ми живемо майже поруч!

Вони повільно йшли спорожнілими освітленими вулицями, поки в очі Андрію не вдарило світло з прочинених дверей.

– Заходьте! – почув він голос Аліси.

Довгий халат з пояском підкреслював тоненьку талію дівчини, але не міг приховати її кульгавість.

– Ми змерзли і хочемо чогось гаряченького, – сказала жінка доньці, знімаючи куртку з Андрія.

Він сидів на кухні, цокаючи зубами, коли Аліса поставила перед ним чашку чаю. Вона принесла теплу ковдру, накрила нею чоловіка. Аліса торкнулася своїм волоссям його щоки і він зустрівся з нею поглядом. Очі сині, глибокі і бездонні, як весінне небо, вони дійсно променіли щастям. Дівчина сіла напроти нього, пригостила печивом і цукерками. Рух її тонких, майже прозорих пальців з рожевими нігтиками гіпнотизував. Як уві сні почув Андрій слова жінки про те, що вона ще встигає на нічний потяг і задоволена, що залишає доньку у надійних руках.

Аліса старанно добирала слова, і все у ній і навколо неї речі, скромно, але гарно сервірований стіл, здавалися іншими, світ-

лими, дуже домашніми. Від неї йшло жіноче тепло, від якого чоловіки не тікають, яке притягає, бо може зігріти у будь яку життєву негоду...

Прокинувшись вранці, Андрій відчув гостру огиду до минулого. Він зрозумів, що людину змінює не життя, а люди, які її оточують. Андрій відкрив настіж вікно, впускаючи ранок. Він відчув, що порожнеча в душі зменшилася, біль потроху вивітрюється, а минуле вже не чіпляється привидом за плечі...

ТЕТЯНА
ЧЕРЕП-
ПЕРОГАНИЧ

АПЕЛЬСИН

Мене завжди любили чоловіки. Я знала про це. І з поміж багатьох для стосунків, які чомусь ніколи не затягувались надовго, вибирала, здавалось, найдостойнішого. Решту вводила у статус друзів, продовжуючи приймати від них недешеві подарунки, та не віднімаючи надію, що хтось, не виключено, може бути наступним моїм співмешканцем, якщо з тим що є на даному етапі ми, приміром, не зійдемося характерами.

Вітер в голові часом так буревіяв, що від усього, що діялося в моєму пречудовому, безпроблемному житті, дах зривало. Я відчувала себе богинею, королевою, не помічаючи навколо тих, хто в чомусь був гіршим, чи просто іншим. Хіба ж думалось коли про те, що буквально в усьому є початок і кінець. Якщо ми не усвідомлюємо своїх помилок – життя нас вчить це робити, підкидаючи долі ті, чи інші випробування.

Мої залицяльники потроху втомлювалися від невідомості, в яку я їх заводила, й або поверталися до своїх, кинутих колись заради мене дружин, або знаходили нових, і знову заводили сім'ї. А в того, хто був аж два останні роки зі мною поруч, стався інфаркт, що в подальшому обернулося жахливою трагедією. Мій генерал помер. Звичайно ж, таке раннє вдівство у мої плани, аж ніяк не входило. Але після поховань дуже довго залишалася сама. Складалося враження, що фортуна ніби відвернулася від мене, і я в одну мить стала нікому не потрібна.

У переддень нового року настрій мала аж ніяк не святковий – мене вперше за багато часу ніхто не вітав, ніхто не прислав квітів і дарунків. Мама жила у родині свого сина, з дружиною якого я ніколи не мала спільної мови, вважаючи її пустою сірою мишею, яка посміла зачарувати мого красеня-брата. Подруг взагалі немала, бо не бачила ніякого сенсу у дружбі з жінками. А тут ще й в боку зранку колело так, що аж жити не хотілося. І от в результаті замість того, щоб робити святковій зачіску і манікюр, я на

старенькій швидкій, яку ледь знайшла сили викликати додому, мчалася з крапельницею в руці в одну із лікарень нашого міста.

Підозра фельдшера на апендицит, на щастя лишилася лише підозрою. Більше того, після крапельниці та декількох знеболювальних я взагалі готова була повернутися додому. Та строгий лікар наполіг:

– Ви маєте, шановна, переночувати тут. Розумію, свято, а що коли повторний приступ? Швидка, доношу до вашого відома, у нас на виїзді одна. Легковажити не будемо. Таке моє останнє слово. Та й аналізи потрібно здати, аби встановити остаточну причину недугу.

Сперечатись не стала. Я взагалі вперше з кимсь погодилася, а не зробила навпаки. Може це й на краще, подумалося. Яка різниця чи в лікарні, де хоч хтось є, чи вдома, де взагалі нема нікого, провести цю новорічну ніч.

І ось я вже приміряла на себе лікарняні капці, хоч могла б, як це було в попередні роки, крутитися перед дзеркалом у новеньких туфлях на підборах.

Вечір згасав непомітно за читанням чергового любовного роману, а коли до традиційного бою курантів залишалось обмаль часу, не стримавшись дала волю сльозам. На серці таки боліло. Самотність звалилася на мене несподівано. І все, що зараз могла робити – це гірко плакати. Може відтепер так буде завжди? Господь наказував мене за всіх скривджених мною чоловіків.

Я впала у таку тугу, що навіть не почула стукоту в двері. Вони відчинилися самі, і на порозі з пакетиком у руках завмерла худорлява постать мого сьогоднішнього рятівника фельдшера.

– Можна ввійти, – промовив хлопчина, – і, не дочекавшись відповіді, присів на самий край ліжка.

– Ви плакали?

– А що не видно, – буркнула я.

– Щось сталося?

– Багато запитань. Ви взагалі тут чого?

– Щоб зустріти з Вами Новий рік. Знаєте, таких гарних жінок, не часто доводилося зустрічати в житті.

– А я в житті ніколи не зустрічалася з такими як Ви.

– З якими?

– Ну, такими, звичайними...

Він посміхнувся, а я відчула, що зашарілася. Такого теж раніше за собою не помічала.

Він заліз рукою у пакет і витягнув звідти пляшку шампанського і один апельсин. Ми, не промовивши більше ні слова, удвох зустрічали Новий рік.

У душі, як в героїні щойно прочитаного роману, щось спочатку защеміло, потім залоскотало, далі – обдало теплом.

– Вам недобре? – торкнувся мого плеча фельдшер.

– Та ні, нормально. Від шампанського запаморочилося в голові.

– У мене та сама проблема. Але моя голова крутиться від Вас.

Важко сказати напевне, хто кого поцілував першим, але це сталося. І незабаром лікарняне ліжко, видавало звуки, які було чути, мабуть, у віддалені сусідні палати. Але ми самі не чули того. Не знаю, що в ті надзвичайні миті насолоди відчував юнак, а я знаходилася на сьомому небі від щастя. Мені ніколи, ні з ким так не було добре. Він ніжними цілунками вкривав моє давно ніким не ціловане тіло, він був вогнем, який спалював мене до тла. Він брав мене знову і знову, шалено до самозабуття. Але у вікно несподівано заглянув ранок.

– Мені потрібно йти, у мене літак – розбудив від солодкого сну найменш очікуваними словами. – Ніколи не забуду цієї ночі. Як прикро, що нічого не можна вже змінити.

– Я теж, теж не забуду, – відповіла, поквапом натягуючи футболку. – Ну, хіба можна забути ніч, коли ти віддаєшся комусь за апельсин. Та я на ці кляті помаранчі не навернусь ніколи (зірвалася на крик).

– Та причому ж тут апельсин, просто у мене за кордоном мама.

Вона тяжко хвора і потребує допомоги. У неї ж більш нікого нема.

– У мене теж нікого нема! Бо мені ніхто і не треба! Йди геть прошу тебе...

І він пішов. А я побігла слідом, тільки в інший бік, не дочекавшись лікаря, результатів аналізу. Було все рівно. Уперше за тридцять років відчувала на собі справжню біль втрати. Вдома істерично сміялася з себе, бо ж це було нонсенсом, – я ніби наступила на граблі, які сама підкладала іншим. А через деякий час відчула, що завагітніла.

Все таки та ніч була чарівною, бо вона допомогла мені реалізувати давню мрію – стати матір'ю хотілося завжди, але вийшло вперше.

Це не лякало. Насторожувало інше. Чи варто народжувати дитину у місті, яке не любило мене? Де було зроблено стільки помилок? Поспіхом продала подаровану колись мені одним щедрим шанувальником квартиру, і невдовзі потяг віз мене у інші краї, інше життя.

Було важко звикати до того, що на хліб насущний треба відтепер заробляти самій, але у мене нової з'явилася хороша нова робота, і, як не дивно, навіть хороші, справжні друзі, які підтримували протягом всього часу і до пологів, і після них. З народженням донечки, моя колись холодна, байдужа до всього душа, розцвіла ніжною квіткою. Поступово очищаючись від минулого, я залишила в серці лише один спогад. Але це була таємниця, яку приховувала від усіх. Та й не було чого розказати про людину, що перевернула моє буття з ніг на голову, подарувала відчуття щастя. Я ж тоді, розгнівавшись, навіть не запитала його ім'я.

Донечка носила моє прізвище. Удвох із нею ми готувалися до зустрічі нашого спільного вже п'ятого нового року. Вбирали ялинку, пекли яблучний пиріг. Відчуття самотності поруч з малою щебетушкою навіть не з'являлося. А про чоловіків не могло бути більше навіть мови. Бо очі дівчинки не давали забути того, хто й був усі ці роки моєю таємницею. Я любила. Любила вперше

і востаннє. Любила того, хто про це десь далеко навіть не здогадувався. А в двері раптово подзвонили. По телевізору вже лунало традиційне святкове привітання.

– І хто це може бути? – здивувалася. – Гості до нас мають прийти завтра.

– Дід Мороз, – запищала мала.

– Ну, не будемо гадати. Хутчій відкривати двері.

На порозі і справді стояв Дід Мороз. У руках він тримав два пакети. Один великий, повний іграшок мовчки простягнув доні, а інший, менший, дав мені. Відкривши його, ледь не втратила свідомість. Там була пляшка шампанського і... апельсин...

– Як ти мене знайшов?

– Це довга історія. У нас ще буде для розмов багато часу. А зараз хутчій до столу.

Ми утрюх весело зустрічали Новий рік. Коли мала награвшись досхочу заснула, кинулися водночас один одному в обійми. Я знову плакала. Але це були сльози радості.

Як мало людині треба для щастя. Колись мені дарували перли, а я спокусилася на звичайний апельсин. Колись я вибирала собі великих і заможних, а серце заповнив звичайний фельдшер. І зараз мені було все рівно з чим у кишені цей чоловік переступив поріг мого дому. Знала напевне, що нікуди й ніколи більше його від себе не відпущу.

ГІСТЬ

Юрій Винничук:
«Не засмучуватись передчасно і вірити у власні сили»

Творець містифікацій та самобутніх персонажів, знавець колоритної львівської мови, людина з купою чудернацьких псевдонімів на кшталт Тиберія Шпака, Аліни та Ярини Джурик, автор численних публікацій для легендарної у 90-ті роки минулого століття газети «Post-Поступ». Усе це про пана Юрія. Так, Винничук – особистість цікава, як не крути.

І сьогодні ми пропонуємо вашій увазі розмову з цим дивовижним чоловіком: про письменництво і письменників, про журналістику і газету, про молодих і про поради молодим.

– Пане Юрію, як Ви вважаєте, чи існують неписані правила, яких обов'язково мусить дотримуватися кожен письменник?

– У письменництві правил не існує. Просто літературі треба віддаватися повністю. Чоловікам тут простіше, а от жінки між літературною творчістю та особистим життям часто вибирають

особисте. Успішна жінка-письменниця ніколи не буває щаслива у шлюбі: вона або кілька разів розлучена, або самотня.

– Отже, щоб стати успішним письменником, треба від чогось відмовитися? З Вами теж так було?

– Так, для того, щоб писати, я ніде не працював. Адже письменництво – це найважливіше, що є, це завжди на першому місці, а якщо треба було заробляти гроші, то я перш за все звертав увагу на те, наскільки це не заважає творчості.

– Створення книжки подібне до життя дитини: потрібно вносити в голову сюжет, вибрати ім'я, «вивести в люди». Розкажіть, будь ласка, як поетапно відбувається процес «народження» Вашого твору.

– Це справжня загадка природи! У мене в голові – примара нового твору, нічого точного немає. Бували випадки, коли я обдумував сюжет, але ті тексти залишилися незавершеними. Для мене писання – як читання: завжди цікаво дізнатися, що буде далі.

– Пані Аліна, Мальва Ланда, Бумблякевич, Орест Барбарика – усе це імена Ваших героїв. Скажіть, Ви їх вигадуєте чи десь знаходите?

– Більшість із цих імен вигадані. Наприклад, Бумблякевич – це такий собі невродливий антигерой.

...Бумблякевич наблизився до дзеркала й осудливо подивився на лисючого грубенького курдулика з настовбурченими, мов локатори, вухами. З такою зовнішністю просто не мав жодного морального права підкрадатися до якоїсь пристойної панянки, а понадто називати своє прізвище. Спочатку оце шизофренічне БУМ, наче хтось гупає по чомусь порожньому, може навіть по бубні – бум-цик-цик!.. А далі оте непристойне і сороміцьке БЛЯ...

Мальва Ланда – теж вигаданий персонаж. Придумали одного разу з товаришем дівчину-поетесу, яка нібито жила у довоєнний

період, написали вірші. А потім цей товариш готував наукову доповідь про її життя.

– У газеті «Post-Поступ» навіть псевдоніми були оригінальні: Тиберій Шпак, Ярина Джурик, Ван Ян Мен, Макс Гамбургер, Ізидор Павв, Лизунчак. Розкажіть, з якою метою їх вигадували?

– Якщо писали якусь скандальну річ – вигадували з метою конспірації, щоб не отримати судового позову. А бувало, що вигадували просто «по приколу».

– А що зараз являє собою газета «Post-Поступ»?

– Видання на 40 сторінок, виходить раз на квартал. Працюють над газетою троє людей: я, макетувальник і художник.

– Як Ви думаєте, якої газети нині бракує на українському ринку?

– Бракує літературної газети. Такої, щоб у ній не було політики та віршів про калину-малину і батьківський поріг. У такій газеті неодмінно мають бути критичні статті про твори бездарних авторів.

– Отож нормальної літературної газети в Україні немає. А як будувати письменницьку кар'єру маловідомим українським авторам?

– Можна спробувати свої сили на «Коронації слова». Або звернутися до видавництва «Смолоскип», там співпрацюють з молодими письменниками.

– А складно здобути перемогу у конкурсі «Коронація слова»?

– Як поталанить. Буває, надсилаєш твір уперше – нічого. А вдруге той самий текст може й перемогти. Головне – не засмучуватись передчасно і вірити у власні сили.

– Дякую, пане Юрію, за цікаву розмову. Зичимо Вам здоров'я та усіляких гараздів.

Спілкувалася Інна Кролевецька

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

ВАСИЛЬ
ВЕЛЬМОЖКО

ТАРАС ШЕВЧЕНКО НА ДНІПРОВИХ ПОРОГАХ

Тарас Шевченко побував у багатьох місцях України. У своїх подорожах він став прикладом єднання з народом для багатьох письменників і художників. Багато його подорожей називали археологічними, завданням яких було збирання фольклорного матеріалу, огляд визначних історичних місць та відтворення їх у малюнках. Одна з таких подорожей відбулася у липні-вересні по місцях козацької слави від Катеринослава до Нікополя. Причому більшу частину шляху від Катеринослава до Олександрівська повз Дніпрові пороги молодий Тарас пройшов пішки.

Багато років тому мені розповідав про ту пам'ятну подію в історії мого рідного краю батьків брат дядько Олексій. Він народився на початку ХХ століття в селі Вознесенівці біля міста Олександрівська. Перед початком будівництва ДніпроГЕС жителів ближчих до Дніпра вулиць Вознесенівки переселили, й наша родина опинилася неподалік останнього порога Вільного на лівому березі великої ріки. Дядько оселився на протилежному боці в Кічкасі. Але з часом в моїй пам'яті лишилися тільки назви поселень та прізвище Булат – з наголосом на перший склад.

Минуло понад сорок років після закінчення запорізької школи. Більшість часу довелося провести далеко від рідного дому та Славутича, що шумів за городами. Але почута розповідь весь час не давала мені спокою, хотілося якомога більше довідатися про шлях поета вздовж берегів рідного Дніпра, осяяного славою відваги запорозького козацтва, про перебування Шевченка на землі моїх прадідів, де зараз розташоване Запоріжжя.

Що ж примусило молодого поета й художника здійснити подорож на Запоріжжя? Причин тому було декілька.

По-перше, Тарас більше 14 років не був в Україні. 25 січня 1843 року в листі до Г.С. Тарновського Шевченко писав: «...згадую нашу Україну. Ох, якби-то мені можна було приїхати до солов'я, весело б було».

По-друге, під час перебування в Україні у Шевченка виник задум про альбом офортів «Живописная Украина». На гроші, отримані від продажу «Живописной Украины», Тарас Григорович думав викупити з кріпацтва своїх родичів. Поет хотів саме у південному краї знайти та змалювати красиві місця і монументи.

По-третє, поета вабили сюди історичні місця і пам'ятки, пов'язані з історією козацтва запорозького. У запорозьких козаках Шевченко вбачав найкращі риси українського народу: волелюбність, ненависть до гнобителів і загарбників.

19 травня 1843 року після закінчення навчання в Академії мистецтв поет разом з Євгеном Гребінкою виїхав до України. Засумувавши за рідною землею, Тарас Григорович побував на Чернігівщині, в селах Київщини, Полтавщини. Та найбільше його приваблювали місця, де жили запорозькі козаки.

Почав Тарас Григорович свій шлях до Запорожжя з Полтавщини. Мандруючи Україною, він насолоджувався неймовірною красою рідної землі, яку він любив і благословляв. Перше, що вразило Шевченка, була низовина Орелі. Краса природи надихала письменника. Під час подорожі поет не розлучався зі своїм альбомом, зробив десятки малюнків, але збереглися лише декілька: «На Орелі», «На Орелі (село)», «Краєвид з кам'яними бабами». Про цю місцевість поет згадує у повісті: «Наймичка»: «...І не поштовим шляхом прямували чумаки через Орель на Старі Санжари».

А в поемі «Іржавець» згадується про будівництво оборонної лінії на річці Орелі. Від виснажливої праці, голоду й хвороб тут навіки залишилися тисячі козаків і селян. Шевченко писав про них:

*Як діточки на Орелі лінію копали,
І, як у тій Фінляндії, в снігу пропадали.*

Після Орелі Тарас Григорович переправився на правий берег Дніпра. Далі поет мандрує до Катеринослава. Звідти шевченків-

ська подорож пролягла далі на південь. Ішов через Старі Кодаки, Хутір Волоський, поштову станцію Концерополь, німецьку колонію Ейнлаге, Кічкас.

У Старих Кодаках він, напевне, оглянув залишки польської фортеці Кодак, яку неодноразово здобували повстанські козацько-селянські загони і війська Богдана Хмельницького. Згадується ця місцевість у шевченківській п'єсі «Назар Стодоля».

Дніпровські пороги зачарували поета своєю силою, стихійною розбурханістю. Вони розтяглися руслом Дніпра більше ніж на сто кілометрів. Шевченко присвятив їм немало поетичних рядків:

*...а пороги
Між очеретами
Ревуть, стогнуть, розсердились,
Щось страшнеє співають...
Тільки і остались,
Що пороги серед степу
Ревуть-завивають.
(«Гайдамаки»).*

Мандруючи цими краями, поет спілкувався з людьми, заглиблювався в історію козацького краю, вивчав традиції та звичаї козаків. Він повністю проникся енергією цієї величної землі. Про це згадував у 1911 році столітній дід Влас Сербиченко, який був свідком тих далеких подій: «Жаркого липневого дня йшов молодий рибалка, йшов із села Вовнижі в село Микольське. Біля Ненаситського порога його наздогнав якийсь чоловік, невисокий на зріст, з торбою через плече, з невеликою ношею в руці. Це був Шевченко, стомлений далекою дорогою. Розговорилися. Я дізнався, що поет ішов до Діда – так називався поріг Ненаситець. У селі Микольському Шевченко ночував. Увечері, на прохання селян, котрі зібралися, він читав свою «Катерину» та інші тво-

ри. Наступного дня господар хати, де поет ночував, відвів його до Кічкаса. Тут Тарас Григорович переправився через Дніпро на Вознесенку, звідти дістався на острів Хортицю...»

Існує й версія запорізького краєзнавця А. Солонського, що Тарас подорожував усамітно, не викликаючи уваги до своєї особи. Тому він міг іти пішки не правим берегом до Кічкаської переправи, а скористатися старим перевозом біля острова Таволжанського і непомітно дістатися поселення Вознесенівки пологим лівим берегом, старим чумацьким шляхом. Та хоч яким боком пішов би поет, Дніпрові пороги справили на нього дуже сильне враження.

Тарас Григорович заповідав поховати себе біля порогів, там, «де реве Ревучий». Саме там видно «І лани, і кручі...», це якраз і є той «Ненаситець». У Дмитра Яворницького читаємо: «Лівий берег Дніпра проти Ненаситця низький, зовсім непоказний і не дає того, що дає правий берег. Правий – високий, скелястий, розгортає перед очима надзвичайну картину. Од правого берега одходить і впирається в поріг так звана скеля Монастирська, або Царицина скеля, і коли вилізти на цю скелю і поглянути на поріг, то він ось увесь як на долоні, а там, за Дніпром – безкраї степи з курганами по них».

За переказами відомо, що Тарас зупинився у селі Вознесенівка (зараз територія міста Запоріжжя) у сім'ї Прокопа Булата і прожив у нього близько двох тижнів. Ночував під старою грушею. За цей час поет, користуючись послугами сина Прокопа Булата Романа, кілька разів на човні перепливав Дніпро, щоб дістатися Хортиці, яку обійшов по колу. Ходив Тарас стежками легендарної Хортиці, оглядав залишки козацьких укріплень, поміж похиленими хрестами козацького кладовища, зарослого бур'яном, споглядав кручі могутньої ріки. І, як свідчать дослідники його творчості, у селі Вознесенівці читав селянам свою поему «Катерина».

Онук Прокопа Максим Андрійович Булат 1958 року розповідав, що, завітавши до Булатів, Тарас Григорович того ж таки дня

під вечір пішов туди, де нині палац спорту «Юність» і перетинаються вулиці Перемоги та Лермонтова. У ті часи там, за межею Булатівського городу, простягалася галявина, на якій стояли вітряки. Біля них завжди було багато народу. Зустрівшись із селянами, Тарас слухав їхні розповіді про зруйнування Запорозької Січі, нищення і переслідування козацтва...

Молодий Шевченко запевняв усіх, хто його слухав, що скоро прийде час, коли настане кінець панській владі й привілеям, переконував людей, що землю у панів одберуть і передадуть тим, хто працює на ній. Така бунтівна промова 29-річного Кобзаря, звичайно, трималася у великому секреті, тому тільки перед смертю Роман Булат розказав про неї своїм синам та небожам.

Коли Яків Новицький записував легенди про козацькі скарби в урочищі Сагайдачне, він скористався розповідями Романа Булата. Онук Романа Дмитро Булат, член Географічного товариства АН України, показував журналістам місце, де стояла хата його діда, а також знамениту грушу під якою ночував Шевченко у Булатів у плетеній альтанці.

– А чому не в хаті? – питаєте ви.

– Незчисленні зіроньки не пускають мене в хату, – відповів би Тарас Шевченко, походжаючи у дворі розкішними оксамитовими українськими ночами, іноді аж до вранішньої зорі. Дмитро Никонович казав, що з переказів видно, що Тарас утаємничував і свою особу, і свої гостини. Бабуся Дмитра Никоновича розповідала йому, що то був молодий, привабливий собою і приятний чоловік, розумний і грамотний, котрий часто малював і щось писав. Лише Романові Прокоповичу зізнався, хто він насправді.

На Верхній голові острова є Тарасова скеля. Побувавши на острові Хортиця, поет, імовірно, відчув його чарівну природну силу. Він застав дубові гаї, бачив тисячолітні хортицькі дуби. Через 32 роки, можливо, вони надихнули Тараса створити малюнок, на якому застигла могутня сила духу і життєдайність велетня-дуба, господаря Запорожжя. У пам'ять про нього в 1957 році висади-

ли дубовий гай, а в 2007 році від музею Запорозького козацтва до скелі Тараса проклали екскурсійний маршрут з пам'ятними гранітними брилами, на яких викарбувані усі рядки з його творів, де є згадки про Хортицю, Великий Луг, Дніпро і козаків запорозьких.

Запорізький краєзнавець М.П. Шевельов у своїй книжці «Над синню буйного Славути...» пише, що напередодні 150-літнього ювілею Шевченка місцевий художник Микола Журович подарував обласному краєзнавчому музею Шевченкового «Кобзаря» 1840 року, який купив у лахмітника на Великому базарі. Він стверджував, що на титульному аркуші можна було розібрати дарчий надпис олівцем «Вчительці Катерині». Випитавши у перекупника адресу останньої власниці книжки, приїхав до неї, і та розповіла, що «вчителька Катерина» – її рідна бабуса, працювала у школі для дітей колишніх військових Олександрівської фортеці. Збірку подарував учительці художник, який «малював могили і церкви» – із вдячності за те, що знайомила його з містом і околицями.

У своєму листі до наказного отамана Чорноморського козацького війська, українського письменника й етнографа, генерала Якова Кухаренка Шевченко згадує свою «торішню» подорож Україною, зокрема на Хортицю: «Був я торік на Україні – був у Межигорського спаса. І на Хортиці, скрізь був і все плакав, сплюндрували нашу Україну катової віри німота з москалями, щоб вони переказилися. Заходився оце, вернувшись в Пітер, гравірувати і издавать в картинах остатки нашої України...» Над чим же плакав Тарас Григорович? Його вразила Хортиця: чужоземні колоністи, користуючись пільгами, наданими царями, жорстоко експлуатували селян, учорашніх козаків, а на могилах січовиків вирощували картоплю... У грудні 1845 року у своєму відомому творі «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє» поет обурено писав:

*І на Січі мудрий німець
Картопельку садить,
А ви її купуєте,
Їсте на здоров'я
Та славите Запорожжя.
А чиєю кров'ю
Ота земля напоєна,
Що картопля родить, —
Вам байдуже. Аби добра
Була для городу!*

На місці, де стояла хата Булата, де Тарас знайшов притулок на схилах Дніпра, проти Хортиці, ним оспіваної, залишився пустир. Запорізька міська рада 2006 року прийняла Концепцію паркового комплексу «Вознесіння» з метою створити в районі балки Вознесенівки ландшафтний парк і відтворити садибу Булатів. На острові Хортиця у 2005 році відкрили туристично-меморіальний маршрут «Тарасова стежка». На ньому встановлено 7 гранітних стел з викарбуваними словами Тараса Шевченка, присвяченими Запоріжжю, Хортиці, Великому Лугу.

Література:

Завгородній Ю. Тарас Шевченко й острів Хортиця: модерні ви-
токи відродження давньої святині // Хортиця. – 2013.– № 4.

Макаров Е. Великий Кобзар на Запоріжжі // Запорізька прав-
да. – 1964. – 10 січня.

Ребро П.Т. Шевченко і Запоріжжя: доповіді, статті, вірші, хроні-
ка. Кн.2. – Запоріжжя, 2007.

Ребро П. Хортиця і Тарас Шевченко // Хортиця. – 2013.– № 4.
– С. 81–83.

Рекубрацький А. Хай біля нас і постане Тарас // Не догорить
свіча по Україні. – Запоріжжя, 2004.

Солонський А. Тарасова стежка // Запорізька правда. – 1968.
– 23 червня.

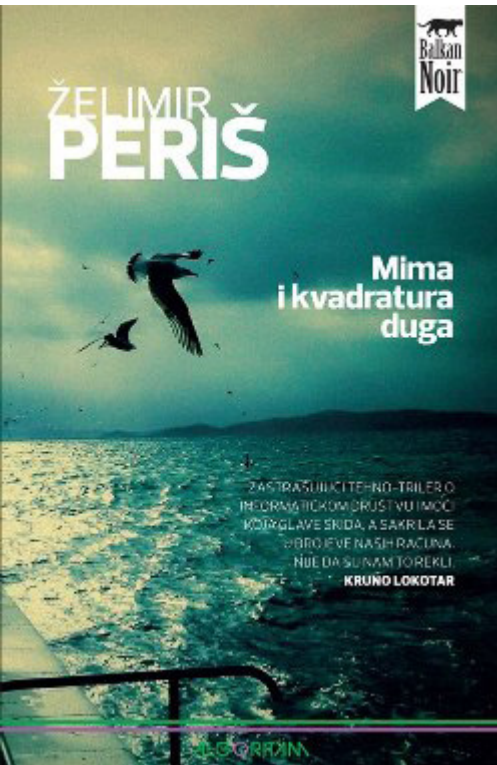
Хоменко Т. Тарас Шевченко – знайомий незнайомиць // Запо-
різький університет. – 2005. – 4 березня.

КРИТИКА

ХОРВАТСЬКИЙ ТЕХНОТРИЛЕР ПРО ТЕ, ЯК ПОДОЛАТИ СИСТЕМУ

Želimir Periš. *Mima i kvadratura duga*. Zagreb, Algoritam, 2014. 236 s.

Інженер-програміст Емілію Донатов живе у курортному хорватському місті, не має постійної роботи і перебивається випадковими заробітками.

Час від часу його залучає до співпраці місцева поліція, що дає йому змогу якось покращувати своє фінансове становище. Окрім цієї не зовсім офіційної роботи Емілію (Міма) разом із товаришем адмініструє добре прихований від сторонніх очей сайт «Базарчик», де продають не тільки легальні речі, але й наркотики. Творці веб-сторінки намагалися зробити місце, де можна було вільно висловлюватися, не боятися влади і будувати «кращий світ». Натомість

отримали нові проблеми й злочинні гроші – відсотки від трансакцій на сайті, до того ж – віртуальні.

Та справжні непереливки почалися, коли шеф поліційної дільниці поставила Мімі завдання відшукати особу, яка ховалася за мережевим нік-неймом Додола.

Міма опиняється в обставинах, коли не тільки не знає, що станеться наступної миті, а й не може бути певний, що взагалі лишиться живий.

Для українського читача може бути не зовсім зрозуміла назва, а хорватською вона ґрунтується на грі слів: «квадратура кола» (kvadratura kruga) як давня математична проблема, як річ, яку майже неможливо обрахувати, порівнюється з «квадратурою боргу» (kvadratura duga) – борги керують життями багатьох наших сучасників, і способу звільнення з їхніх тенет треба довго.

Дія роману захоплює читача практично з перших сторінок книжки, і далі вже складно відірватися від читання, адже тільки й чекаєш: що ж буде далі? Желимир Периш, чия перша «велика» книжка мала «жіночу» тематику, цього разу виступив у незвичному для читачів амплу творця детективу, і виступив напрочуд вдало. Освіта системного інженера та ретельне пізнання й глибоке осмислення навколишньої реальності дала змогу писати не про щось вигадане, а про те, що постійно відбувається навколо автора. Сотні тисяч людей живуть від заробітку до заробітку, тисячі розумних і освічених фахівців не можуть знайти роботи, тисячі звільнених працівників втрачають свої придбані в кредит авто та іпотечні квартири. І ми це бачимо щодня, і ми це все знаємо.

І знаємо, що зниження рівня добробуту неминуче викликає зростання кількості злочинів, і переважна їх більшість стається через гроші, точніше – через відсутність засобів існування.

Герой Желимира Периша не найгірший представник свого народу, та, очевидно, не зміг адаптуватися до життя у суспільстві, в якому окрема людина нікому не потрібна і нікого не цікавить. Емілію через силу борсається у цьому житті, та не його зверху, а банків і держави, і руки слабнуть, а воля лягає спати.

Ми живемо в інформаційну добу, та чи змінив нас на краще стрімкий прогрес, чи ми стали ще гірші, ніж були в ті часи, коли пересуватися треба було пішки, а новини дізнаватися від сусідів та на ринку? Чіткої відповіді на це запитання ще ніхто не дав.

Міма вважає, що людина – лінькувата і тупа істота. «Здатність ігнорувати знання, а не накопичувати його – ось основна відмінність людини нашого часу», – так здається Мімі, і в цьому він не дуже помиляється. Заголовки новин, які весь час змінюються, короткі повідомлення і цілковитий безлад у головах – не найкращі спільники для ментального здоров'я.

Окремі критики закидають авторові, що його персонаж – надто інертний, не спроможний навіть з таким «престижним» дипломом знайти собі роботу. Справедливо. Та хіба ви не знаєте таких? Ви не зустрічали людей, що так і не змогли адаптуватися до зміни суспільної моделі з умовно-соціалістичної до дико-капіталістичної. А Хорватія ж бо – наша посестра на шляху з тоталітарної (хоч і м'якшої югославської) системи до демократії європейського зразка. І дарма, що хорвати вже члени Європейського Союзу – проблем і в них ще чимало, і їдуть від них теж і до Австрії, і до Німеччини по краще життя.

Окремо слід сказати про мовну майстерність письменника. Ще у його оповіданнях і першій книжці «Мучениці» було помітно, що автор любить гратися зі словами, намагається шукати точні й водночас красиві вислови, завдяки чому навіть іноземний читач має насолоду від читання, від смакування тексту й розповіді.

Чулися й нарікання, мовляв, замало Периш вживає діалектизмів, позбавляє свої твори далматинської специфічності, занадто уніфікує до «стандартної» хорватської. Що на це можна сказати? Я особисто не люблю і в українській літературі надмірного вживання діалектних слів, а тим більше – суржику, і не вважаю, що це якось збіднює мову, – як нашу, так і хорватську. Літературна мова існує як взірець того ідеалу, якого мають прагнути носії мови. І не література має знижувати свій рівень до жителя глухого села, а читач завдяки літературі вивищуватися над своїм рівнем. І важливе завдання – підвищувати рівень читача – Желимир виконує вельми успішно.

Твір вийшов досить напружений, динамічний, з неочікуваним фіналом. А письменник вже готує сюжетні лінії та їхні сплетіння для продовження роману. Віриться, що не менш цікавого і гострого.

Володимир Криницький

ФІЛОСОФІЯ ПІДЗОРНОЇ ТРУБИ ТА ТРОМБОНА ВІД ЕЛІНИ ЗАРЖИЦЬКОЇ

Заржицька Е. Великий луг над Дніпром: казки та легенди.
– Луцьк: ПВД «Твердиня», 2013. – 160 с. + 24 іл.

*Все життя я дув у підзорну трубу
і дивувався, що немає музики.
А потім уважно дивився у тромбон
і дивувався, що ніЧОГО не видно.
(Сергій Довлатов)*

Останні події в Україні гостро поставили перед кожним з нас питання про моральні, загальнолюдські орієнтири, які служать для нас провідниками в житті: нам необхідно навчитися бути принциповими, вміти вибирати, а не лавірувати в поглядах та думках, щоб вдало пристосуватися до нинішньої дійсності. Це дуже життєве, але все ж таки глобальне завдання. Як мінімум, треба навчитися бути чесним перед собою, навчитися звільнитися з поганої роботи, розлучатися з людьми, які тобою не дорожать, йти з поганого кіно та закривати нудну книгу...

Мені можуть заперечити, що зараз не час подолання миттєвого когнітивного особистісного дисонансу або коригування своїх естетичних потреб, тим більше не час для книг, кіно, театру та інших ментальних штук, які можуть

якщо не завадити мінятися нашій країні, але бути трішки невчасними.

Невчасно проводити виставки? Невчасно робити концерти, друкувати книжки, особливо дитячі? «Закинути казки за піч» і жити прозою-одноденкою, виховуючи діточок-маргінальчиків, які не знають історії роду? Не дивуйтеся, але зараз я часто вистуховую прихильників такої позиції.

Вважаю, що потрібно бути обережними із усілякими ментальними урізаннями у цей складний період. Не треба плутати приладдя: на сміх усім дивитися у тромбон та дути у підзорну трубу.

У мене на робочому столі лежить «невчасна» для наших складних часів книжка. Це збірка Еліни Заржицької «Великий луг над Дніпром: казки та легенди». Невчасна? Відверто кажу, з нових – більше необхідної книги для наших дітей я останнім часом не бачила (прошу інших авторів не ображатися, дійсно, я прихильниця творчості Е.Заржицької). Чому?

Дійсно, казка – це відомий жанр народної творчості, який є популярним і в сучасних авторів. Писати казки для дітей, як на мене, це складніше за сучліт.

Курт Воннегут сказав: «Якщо вчений не вміє популярно пояснити восьмирічній дитині, чим він займається, значить, він шарлатан». От від чого повинен «танцювати» дитячий автор: не можна у казковій творчості займатися «креативним шарлатанством», діти повинні вірити текстам автора, сприймати через них життєво важливу інформацію про світ, мати змогу за допомогою матеріалу казки зміцнювати свою особистість, сформувати мотиваційну частину життєвої установки, перебудувати свій всесвіт, навчитися через казку презентувати світові свій індивідуальний унікальний багаж особистості, критично осмислити повсякденне життя з усіма його недоліками та перевагами. Відомо, що найкращий спосіб подолати негативні думки і погані емоції – розвивати протилежні їм позитивні емоції, більш сильні і яскраві. Казка надає можливість зробити і такий фокус-покус.

От за це я й шаную Еліну Заржицьку. Із буденних речей, за допомогою тільки їй відомих форм та методів, ця письменниця веде дитину по всесвіту і тактовно, з гумором або серйозно знайомить юного читача з можливостями життя.

Взагалі-то казка та її зміст – це, за умовчанням, специфічний адаптаційний апарат, який суспільство у продовж життя вже випробувало на собі задля вирішення певної проблематики життя. Дружба, зрада, розуміння, любов, вірність, смерть – ось далеко не повний перелік сакральних тем, які піднімає казка. Причому, не тільки проголошує ці теми, а й надає певний шлях загальнолюдської стратегії вирішення.

Згадую улюблені збірки казок моєї вже дорослої доньки. Це світова класика жанру – Памела Треверс, М. Носов, Шарль Перро, Р. Кіплінг... Неможливо перелічити все. Скільки позитивних емоцій, незабутніх хвилин сумісного сприйняття героїв, чи фантазування про те, як розгорнеться сюжет далі, малюнків до тексту, музичного супроводження читання, виготовлення мап подій та іншої чарівності ми пережили, читаючи ці книжки.

Від казок та легенд Еліни Заржицької віє первородної правдою життя, яку потрібно в певній формі повідомляти нашим дітям. Всі три частини книги об'єднані якоюсь прихованою, а не прямою і формальною дидактичністю, що деяких любителів нової «новітньої неформальної» казки може напружити. Як казкотерапевт та віковий психолог хочу зазначити, що не варто у творчості для дітей зловживати зміненими формами або нечистим, ламаним текстом. Діти повинні сприймати світ у його первинних формах, а на цій основі вибудовувати неформалізовану структуру своїх фантазій.

Казки дають можливість здійснювати подібний життєвий когнітивний план і при цьому пізнання дитини проходить і перший етап – знайомство зі світом, і другий – фантазування на осно-

ві правильного і неспотвореного знання, де добро є добро, а не конформність, де зло є зло, а не правильно вмотивована агресія. Це ж ми, дорослі, пізнавши життя, намагаємося «допомогти» нашим дітям намалювати світ нашими фарбами. А Еліна Заржицька, образно кажучи, викладає перед дитиною і пензлі, і фарби, і папір і дає вибрати будь-яку техніку малювання. Малюй, дитя, намагайся, сплітай разом з текстом в свій світ радість від пізнання і самостійність, любов і оптимізм.

До речі, оптимізм у сьогоденні річ, яка нечасто зустрічається, до того ж дефіцитна і дорога. Так і казки, які ми читаємо у дитинстві і пам'ятаємо усе життя – моменти сімейного дозвілля, коли матуся читала нам казку, коли фантастичний казковий світ входить у наше повсякдення і забарвлює наш життєвий шлях, – у житті кожної людини є дорогими у всіх сенсах цього слова.

Книга Еліни Заржицької «Великий Луг над Дніпром: казки та легенди» і побудована на таких правильних педагогічних впливах, які є базою виховання. Я б назвала це – ВИСОКОЮ сімейною педагогікою, що є запорукою щасливого дитинства наших дітей.

Якось у розмові з відомим українським письменником-фантастом, якого вважали за маститого представника даної галузі ще в 70-ті роки, я почула рідкісне одкровення та роздуми письменника про популярність автора і критерії цієї популярності. Почула розповідь про те, як у на полиці загальнодоступної бібліотеки він побачив свою до дірок зачитану книгу і відразу ж забрав її до власного зібрання, залишивши читачам новий примірник. На запитання: «Чому Ви так зробили?», письменник відповів: «Я власними очима побачив, що мої книги цікаві читачеві. Якщо б було нецікаво, хто б брав цю книжку з полиці?»

До чого я?

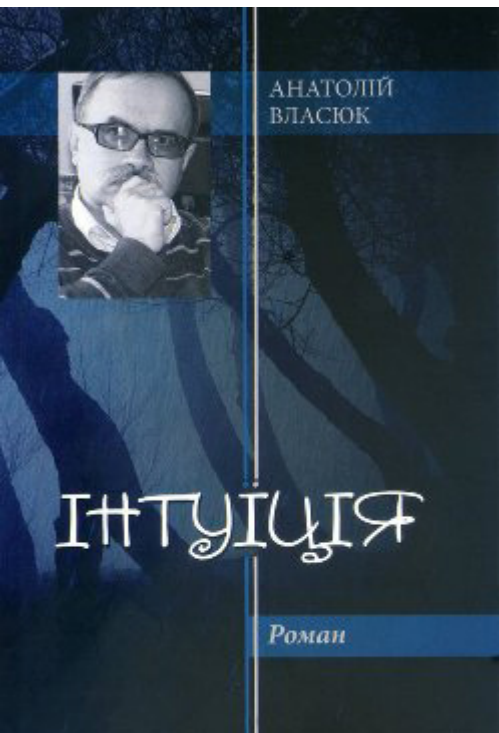
Бажаю талановитій письменниці Еліні Заржицькій через певний час також мати нагоду отримати у руки зачитаний до дірок

екземпляр її поки що нової книги. Я не маю сумніву, що ця подія відбудеться і досить швидко. А запорукою тому є наступне: авторка діє за всіма правилами обраного жанру – дивиться на світ у чарівну підзорну трубу та дує у магічний тромбон творчості та «казкобудівництва».

Ольга Рєпіна

ЯК УНИКНУТИ ОСОБИСТІСНОЇ КЛІТКИ ТА ПОБУДУВАТИ КРАЩИЙ СВІТ

Власюк А. Інтуїція: Роман.– Дрогобич: Просвіта, 2014.– 160 с.

*Людина не народжується раз і
назавжди в той день,
коли мати народжує на світ,
життя змушує її знову і знову –
багато разів –
народитися заново.
(Габріель Гарсія Маркес)*

*Єдине, що потрібно
для тріумфу зла –
щоб хороші люди
нічого не робили.
(Емонд Берк)*

Ставлення людини до себе, свого внутрішнього світу, своїх сподівань та переконань, що може бути вагомішим за це? Мабуть любов, чи смерть, чи нове особистісне відродження після ментального вбивства...

Несподівано для себе, перш, ніж прочитати, відкрила роман на останніх сторінках і затялася поглядом в рядки: «Збори трудового колективу проводилися нервово...». Сама якось пережила такі збори... Мою особистість ламали і переламували, причому за допомогою санкціонованої схеми, що була «відредагована» людиною Системи.

Системи, про яку пише на сторінках роману Анатолій Власюк.

Людина і співвідношення в його житті свідомості і несвідомого... Інтуїція як парадигма виживання в структурованому чужині і неохайними руками просторі. Людина і Система, яка протидіє всьому позитивному... Протистояння Особистості і Хама... Це основні парадигмальні лінії роману.

Тут варто сказати кілька слів про сучасних соціальних хамів, які, штовхаючись ліктями, завжди першими заскакували в соціальні ліфти при будь-яких умовах і правлячих елітах. Діючи завжди за принципом, не «їм можна, а іншим не можна», а «можна тільки їм», ці люди намагалися диктувати свою волю, забуваючи про людську подобу. Якщо хтось думає, що з такими людьми можна було боротися інтелігентними правильними засобами, – то він глибоко помиляється. Ще Довлатов писав, що вони пролонговано злопам'ятні і не ледачі. Не лякаються зростаючих зусиль своєї підлості і ніколи не капітулюють перед наполегливістю, бо самі супер настирливі і не ледащі на підлість. Їм вистачає і працездатності, і нахабства, і хамства, і впевненості в тому, що справжня людяність не з кулаками, а з обличчям інтелігента. Їх це влаштовує. І це трощить багатьох їхніх опонентів, які не зрозуміли «теми хазяїна» чи не вписалися у Систему, або пручалися тому несправедливому, що відбувається.

Із задоволенням відзначила для себе, що Анатолій Власюк не просто розкрив у своєму романі цей ефект – ефект не ледащої і продуктивної наволочі, а й показав читачам, що з цим явищем, у якому захлинулася новітня Україна, можна боротися. Тому варто констатувати, що в романі зберігається і розвивається головна традиція сучасної вітчизняної літератури – традиція людяності.

На мій смак, доказовими є філософсько-емпіричні міркування автора про те, що у кожної людини в житті своя місія, яка дана нам Всевишнім. І що для людини думаючої так важливо «намалювати» цю задачу, не втратити час життя для другорядних речей... Важливо прислухатися до себе, свого внутрішнього «Я», не мету-

шитися і не поспішати в житті, щоб знайти час для речей, які ви повинні зробити.

Читала книгу і думала про нормативність поведінки, яка в сучасному світі стала чимось мало відчутним, вихолощеним... Ми, люди, що живемо тут і тепер, покірно приймаємо нав'язане нам божевілля, яке Каста Самопризначених Хамів видає за норму і при цьому безсоромно прищеплює нам толерантність до жакливих і майже божевільних речей, які не пройшли б перевірку Євангелієм.

У мене іноді складається враження, що деякі люди, паразитуючі на нашій терплячій землі, думають, що схопили Його Самого за бороду і можуть одним дзвінком із золотого мобільного телефону вирішити всі необхідні питання. Ось тільки питання совісті їх ніколи не турбує. У крижаній воді свого егоїстичного розрахунку ці особи вихолощують загальнолюдські поняття добра і зла, моралі і моральності, справедливості й принциповості, заробленого і нажитого... А ми лише розчаровуємося в мирському, шукаємо сенс життя, не розуміючи, чому зло рулить і рулить широкими і безперешкодними шляхами нашої свідомості, лише підтверджуючи Данте: «...земне життя пройшовши наполовину, я опинився в похмурому лісі...»

Не думаю, що варто сперечатися з аксіомою, що людині дано контролювати тільки те, що вона усвідомлює. Ось і питання, яке підіймає автор у своєму романі, «прасує» душу і не дає спокійно читати рваний – в своїй упертості бути таким – текст. Пам'ятаєте, як Улісс потрапляв на різні острови в своїй подорожі? Так і читач роману на кожній сторінці потрапляє на різні «острови» життя, пізнаючи світ і людей. Автор спеціально вдається до прийому автоматичного письма, який за допомогою вільних асоціацій заводить нас у світ несвідомого і змушує відганяти будь-кого, хто поспіє порушити самотність у момент читання роману. Авторська оповідальна стратегія – без стратегій, заводить нас в невідоме, коли, поглинаючи текст, хочеться повернутися додому, до свого

ментального «Я», оскільки шлях, пройдений головним героєм в його свідомому виборі і несвідомих тенденціях, дуже небезпечний.

Автору вдалося практично неможливе: на сторінках роману, в розповіді від імені головного героя, він послабив вічне протиріччя між свідомістю та несвідомим, що значною мірою структурувало сюжетну лінію у контексті розкриття значення інтуїції та прогностичності у житті кожної людини. Адже дуже багато людей вирішують свої проблеми, призводячи в дію напругу волі, яка викликається страхом. Автор дає нам альтернативу подібному стилю дієвого життя: його герой залучає не страх, а свою інтуїцію, знаючи і вірячи, що справжнє завжди прийде.

Головний герой знає, що його підсвідомість, стимулює інтуїцію і є найщирішим його помічником, сховищем пам'яті і аналітиком. Він звертається до своєї підсвідомості в найскладніших ситуаціях і шукає допомоги у своєї інтуїції в безвиході... Головний герой роману переконаний в правдивості своїх думок і помислів, тому підсвідомість працює разом з ним для здійснення його головної життєвої мети – свободи та руйнування особистісної клітки, в яку кожную людину намагається загнати Система, побудована Хамами.

Це страшно: уявити себе на місці головного героя і запитати, а як вчинив би ти? Як тримався в такій ситуації? Чи не вмер від ляку, ховаючись у схроні під ліжком від скажених служливих осіб? Я розумію, якщо людина пережила подібне наяву, а не уві сні, вона вільна від тих страхів, які блокують розуміння завдань, поставлених самим Життям.

Автор говорить нам, читачам: завжди сплачуєте за своїми рахунками... І ніколи не забувайте, що завжди є відповідь і гідне рішення будь-якої життєвої проблеми... І ми, читачі, йому за цей урок вдячні. Адже «...часто ми боремося з цвіллю замість того, щоб боротися з вогкістю» (Михайло Жванецький).

Ольга Рєпіна

Засновник і видавець:
колектив часопису
ТекстOver

Головний редактор:
Володимир Криницький

Редакційна колегія:
Давор Антич (Загреб, Хорватія)
Олесь Верес (Дніпропетровськ, Україна)
Богдан Вирій (Львів, Україна)
Анатолій Вишневський (Гомель, Білорусь)
Олександр Лесич (Київ, Україна)

Адреса редколегії:
tekstover@gmail.com

Видає
студія ВМБ
www.vmb.in.ua
vmb.in.ua@gmail.com

Місце видання:
Київ

Періодичність:
6 разів на рік

Видання поширюється безкоштовно у форматі PDF електронною поштою (PDF format by email). Для отримання нових випусків часопису слід оформити безкоштовну передплату на сайті www.tekstover.tk

До публікації приймаються поетичні, прозові твори, літературознавчі дослідження, рецензії, критичні статті та огляди, повідомлення про нові видання, які входять в Україні, твори образотворчого мистецтва.

Редколегія залишає за собою право відмовити в публікації, внести незначні правки та скорочення у надіслані матеріали. Про всі рішення редколегії авторів повідомлять електронною поштою.

Публікація в часописі безкоштовна. Гонорарів редколегія не виплачує.